

TAU

LIST FRANJEVAČKE MLADEŽI

SRETAN BOŽIĆ

jaslice

reportaža

KAPITUL & FRAMAFEST '99

predstavljamo

FRAMA TOMISLAVGARD

& FRAMA TRSAT

redovi

KĆERI MIOSRĐA

emocionalna. inteligencija.

*Neka tvoje oči
uvijek budu
zrcalo neba.*

Uvodnik

Postoji nekoliko razloga zbog kojih će vam ovaj broj biti draži od ostalih, prošlih.

Siguran sam da ćete pronaći nekoliko zaista zanimljivih tekstova, od kojih vam preporučujem svakako onaj o božićevanju. Zadovoljni će biti i oni koji ove stranice listaju samo zbog vijesti, nadajući se da će pronaći barem redak u kojem se spominje njihovo bratstvo. Zahvaljujem jednima i drugima, što će opet izdvojiti nekoliko minuta za čitanje lista i na taj način, makar simbolički, nagraditi one koji se trude da ovaj list ugleda svjetlo dana.

Pred nama su posebni blagdani. Dani u kojima nam veliki Bog dolazi na tako prisani i iskren način. Pa i sama riječ blagdan dovoljno govorí o njegovoj naravi. To su dani koji nas ne smiju ostaviti ravnodušnim. Mali Bog, Božić, blagi dan želi donijeti svima, i dobrima i zlima.

No, Božić će za mnoge ostati samo tradicionalan blagdan, dan darivanja, bez nekog dubljeg značenja. U sjeni rakošnoga nakita i nebrojenih lampica svoj će mir tražiti mnogi osamljeni i prezreni. I njima si poslan. U svojoj radosti sjeti se onih koji nisu imali priliku proživjeti još jedno Došašće.

Još uvijek imaš dovoljno vremena da ovaj Božić ne prođe mimo tebe i tvojih najbližih i da doživiš ono što si prošle godine očekivao.

U ime svih koji ove godine žele to isto, želim ti miran, iskren i radostan Božić.

Igor Kanižaj

SADRŽAJ

4 Jubilejsko božićevanje

6 Jaslice

Noć rasvjetljena poput dana

8 Ljudskost Božića

Razgovor s fra

Bonaventurom Dudom

10 Vijesti

12 Predstavljamo Framu

Tomislavgrad

16 FRAMAFEST '99.

Između dvije porcije čevapa

18 Frama Trsat

20 KAPITUL

22 Poezija

23 Recenzija

24 Humor

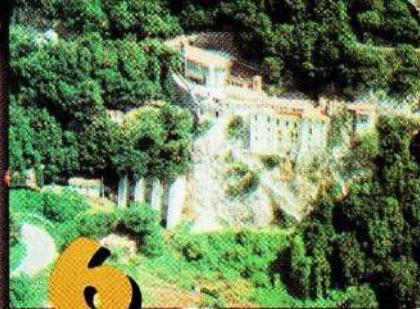
26 Psihologija

Inteligencija

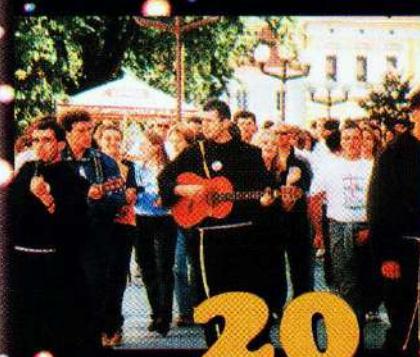
28 Ekologija

Pustinje i polarni medvjedi

30 Jeste li znali

6

20

26

TAU - LIST FRANJEVAČKE MLADEŽI

List izdaje: Nacionalna središnjica Franjevačke mladeži

List uređuje: Novinska agencija FRAME

Glavni i odgovorni urednik: Igor Kanižaj

Zamjenik glavnog urednika: Zorana Perinčić, Grafički urednik: Ivan Jengić, Urednici fotografije: Mate Alvir, Mario Miloš

Suradnici: Ivan Alduk, Sandra Matošina, Dario Brigić, Goran Benković, Ana Fruk, Marina Kedmenec, Perina Vukša, Marijana Soldo,

Marija Zelenika, fra Zvonko Erceg, Domagoj Petrić, Ana Kršinić, fra Hrvoje Špehar, fra Leonardo Kovačević, Ivana Hanaček, Ivana Belušić, Lidija Miler, Marina Damjanović, Davor Mavrić, Mirjana Tirić, Marija Nadilo, Magdalena Katić, Renata Curić, Siniša Pucić,

Nina Pavlović, Andreja Križanić, Dragica Jengić, fra Darko Tepert, Alenka Golubić, Fabijan Kale, Ivana Stiperski

Lektor: fra Krunoslav Kocijan

Adresa uredništva: Kaptol 9, 10 000 Zagreb, Hrvatska, Tel./fax: 01/481-48-24, E-mail: frama.centar@ofm.hr

Broj žiro računa: 30105-678-106622

Broj deviznog žiro računa (kod Privredne banke Zagreb d.d.): 70310VAL-5782800-558443 (za Udrugu Franjevački pokret)

Pretplata: Godišnja pretplata za 4 broja za Hrvatsku iznosi 24 Kn, za B i H 6 DM (24 Kn), za inozemstvo 8 DM

Rukopisi i fotografije vraćaju se u dogovoru s uredništvom.

Priprema i tisk: Offset - Markulin / Lukavec

JUBILEJSKO BOŽIĆEVANJE

Kršćansko slavlje Jubileja moralo bi odražavati sliku radosnoga naroda, unatoč svoj tjeskobi i razočaranju životom; trebalo bi odražavati "predokus buduće slave".

Slavlje okupljenih vjernika u Kristu vrhunac je njihovoga dana, tjedna, godine, života (usp. Dj 2, 42)... U tom slavlju vjernici susreću Osmišljenje svoga života, prepoznavajući ga u liku kruha i vina i u riječi (usp. Lk 24, 35). Biva to uvijek u želji za ispunjenjem i srećom, u želji za iskustvom posve mašnje radosti; vjernici su pokrenuti težnjom za cjelovitošću, svrhovitošću i usmjerenošću vlastitoga bića k onome što, ponad sve materijalnosti i ljudske spoznaje, može učiniti čovjeka ostvarenim i potpunim.

Ta potpunost, ispunjenje, gledano (a gledati se i ne može ovim očima drugačije) iz naše zemaljske perspektive, događa se na susretištu, "svetom tlu", mjestu i vremenu božanskoga prebivanja i čovjekova traženja, u slavlju.

Crkva svoju povijest piše kroz slavlje (usp. Dj 4, 21; 13, 48). Slavlje u zoru ispunjenu radošću uskrsnuća - zajedničara Kristovih, Crkve; slavlje nad grobovima mučenika - rasadištima vjere; slavlje okupljenih oko pastira - usmijerenih na darivanje u ljubavi; slavlje uz korove molitelja, Bogu posvećenih osoba - od kojih živi svijet; slavlje jednostavnih i prezrenih, onih najmanjih, u teškim i nepredvidivim životnim situacijama, koji kao da "požuruju" svojim vapajem: "Dodi, Gospodine, i nemoj kasniti!" (usp. Otk 22, 20). Slavlje... koje se "slavi" i u mirnom i u nemirnom tijeku povijesti, slavlje Onoga koji je nadišao sve, postavši "i svećenik i oltar i žrtva" (usp. Rimski misal, Predslovje blagdana posvete oltara)!

Slavljenički narod Božji, na putu prema Konačnosti, pristup k Ocu živo ostvaruje po

sakramentu Euharistije. "U tom sakramentu Spasitelj, utjelovivši se u utrobi Marijinoj prije dvadeset stoljeća, nastavlja se nuditi čovječanstvu kao izvor božanskoga života" (papa Ivan Pavao II., Tertio millennio adveniente).

Kojeg li izazova: božanski živjeti! K tome teže tolike molitve, žrtve, patnje današnjega čovjeka... To toliko iščekuju ljudski strahovi, nemiri, bjegovi od realnosti, zatvaranja životnog obzorja... Jedino u konačnom "božanski živjeti" biva se rasterećen od misli o besmislu i bespuću ljudskoga traženja. Vrhunci ljudskog iščekivanja ipak su nešto dalje od uobičajenog "životnoga ritma". Pogleda upravljenog prema njima Crkva se u vremenu spominje djela spasenja. Na taj si način posvećuje, pa i obnavlja životom, veliko Otajstvo Božjega utjelovljenja, Njegova silaska među ljudi i (ljubavlju) djelotvornog boravka među njima, Njegove muke, smrti i slavnog uskrsnuća. Na tragu vremenski gledane povijesti, Crkva je svojim slavljem "ukrala" zemlji vrijeme, posvećujući ga bezvremenskom, vječnom... koje se toliko aktualiziralo rođenjem Djetešca, od Marije, u štali, u Betlehemu (usp. Lk 2, 4-7).

Slavlje raznih obljetnica ne bi se smjelo pois-

tovjetiti s kršćanskim slavljem velikoga Jubileja. Ne samo to, nego se i naše kršćansko slavlje ne bi trebalo "spustiti" na stupanj obilježavanja tek neke "zaokružene brojke", koja sama po sebi ništa ne znači. Kršćansko slavlje Jubileja moralo bi odražavati sliku radosnoga naroda; unatoč svoj tjeskobi i razočaranju životom, trebalo bi odražavati "predokus buduće slave". Kršćani - "budućnici", ljudi koji s dubokim optimizmom gledaju na nadolazeće tisućljeće, baš po međusobnom susretu s Kristom odašilju u cijeli svijet i po cijelom svijetu radost i optimizam vječnosti. Sva bi jubilejska slavlja, i ne samo jubilejska - ona samo na poseban način - trebala biti snažan poticaj svima da bez sustezanja otvore srce i stupe u dijalog ljubavi s Ocem. Liturgija svete godine trebala bi ponovno dati živosti životu svijeta, jer sve stvorenje slavi svoga Stvoritelja i svojom ljepotom mu pjeva veličanstvenu pjesmu. Ta ljepota, koja sa zemaljske strane dopire Onom koji neizmjereno ljubi, postaje prinos na oltar Kristov, s kojega se On sam dijeli cijelome svijetu.

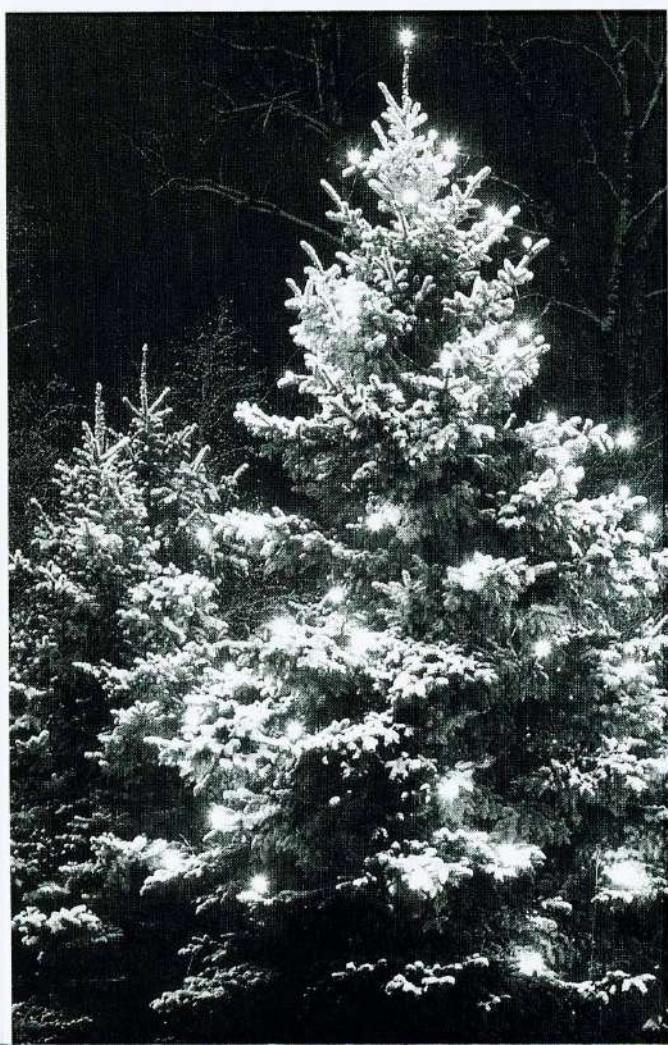
Susretišta kršćana, oltari: centri okupljanja zajednice, postaju u ovogodišnjem jubilejskom svetkovaju Rođenja Gospodnjega novi Betlehem, krilo Djevice, mjesto utjelov-

Ijena Spasitelja. Ili, kako kliče Izaija prorok: "Dijete nam se rodilo, sina dobismo, na plećima mu je vlast. Ime mu je: Savjetnik divni, Bog silni, Otac vječni, Knez mironosni" (Iz 9, 5). Upravo ovaj biblijski redak Crkva kliče u slavlju Rođenja Gospodnjega, radujući se miru i osmišljenju životnih stremljenja.

Zahvaljujući na daru slavlja, na daru susretišta, na daru jubilejskog pomirenja i mira, na daru među nas Došloga, moli Crkva: "Praesta, misericors Deus, ut natus hodie Salvator mundi, sicut divinae nobis generationis est auctor, ita et immortalitatis sit ipse largitor" (Rimski misal, Popričesna molitva danje mise svetkovine Rođenja Gospodnjega). Ili, kako hrvatskom vjerniku prilagođena molitva glasi: "Dobri Bože, Spasiteljev rođendan početak je našega božanskog preporođenja. Molimo da nas privede i vječnom životu u nebu."

Željni božanskog preporođenja u ovoj jubilejskoj godini slavimo nezasjenjeni događaj svijeta, vjerujući da je, kako kaže blaženi Alojzije Stepinac, "liturgija proizvela više obraćenja nego mnoge riječi".

fra Hrvoje Špehar

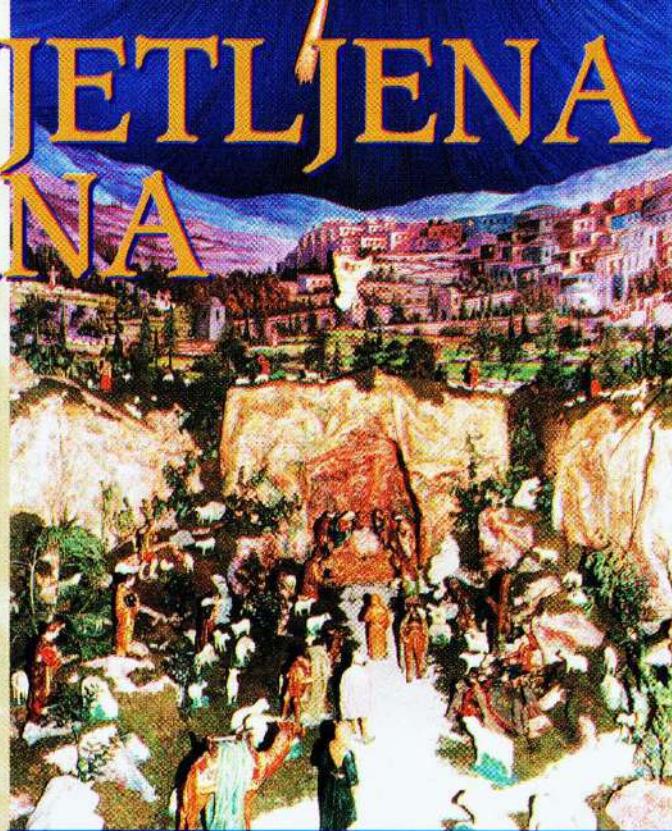
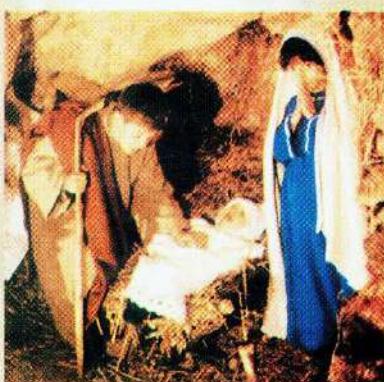
NOĆ RASVIETLJENA POPUT DANA

Crkva srednjega vijeka, bilo kao građevina ili kao institucija, bila je dijelom daleko od onoga kome je bila namijenjena i još dalje od svoga tvorca Isusa Krista. Bila je moćna, bila je katkad zastrašujuća, a ta snaga i moć opijali su svećenike, biskupe i pape. Na žalost, njena svrha, svrha njenog postojanja i života na zemlji nije uvijek bila da bude "sluga slugu Božjih", već da ih nerijetko na razne

načine drži u pokornosti i strahu, kako bi se na račun toga straha bogatila i tako postajala još dalja, hladnija i nedostupnija.

Krist, kao Bog koji je u smrti još uvijek živ, znao je služiti

samo kao slika bića kojega se treba bojati. Jednostavan, siromašan i prestrašen puk u Kristu je gledao najčešće samo suca koji velik, uzdignute ruke i ljutog pogleda stoji nad vratima crkava. Pokretom te iste uzdignute ruke on kao da bi odvajao one koji mu se pokoravaju od onih koji to ne čine. Prvima bi namijenio vječno blaženstvo nakon smrti, a drugima prokletstvo pakla. I to uistinu i jest tako, ali pokoravati se Kristu u to vrijeme ponekad nije značilo i raditi sve ono što nam je on u baštinu ostavio kako bi, živeći ovaj zemaljski život, dobrim djelima zaslužili onaj vječni, nebeski. Na žalost, služiti Kristu u ono je vrijeme značilo ponekad živjeti u strahu, neznanju i slijepom vjerovanju, često ne tako dobrom i blagom svećenstvu koje se, bilo fizički, bilo psihološki, na-stojalo što više ogradi

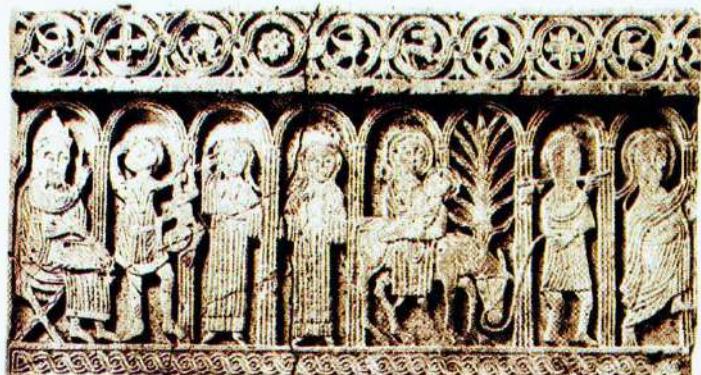
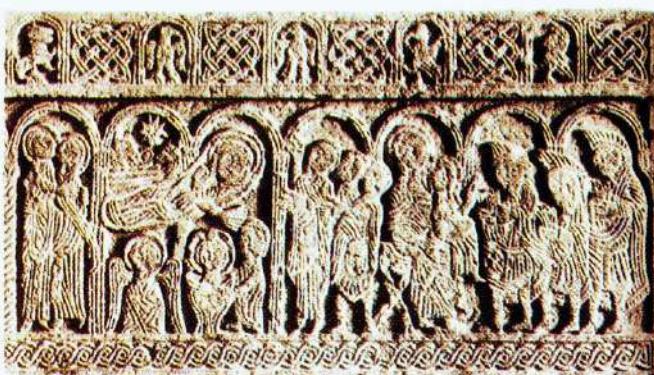

Motiv štale u prizorima Kristova rođenja preuzet je i naslijeden iz apokrifa odnosno Pseudomatejeva evanđelja (gl. XIV.), a tako i motiv vola i magarca koji se klanjaju Djetetu u jaslama. Time su se po Pseudomateju ispunile riječi proroka Izaje: "Vol poznaje svoga vlasnika i magarac jasle svoga gospodara (Iz. 1,3).

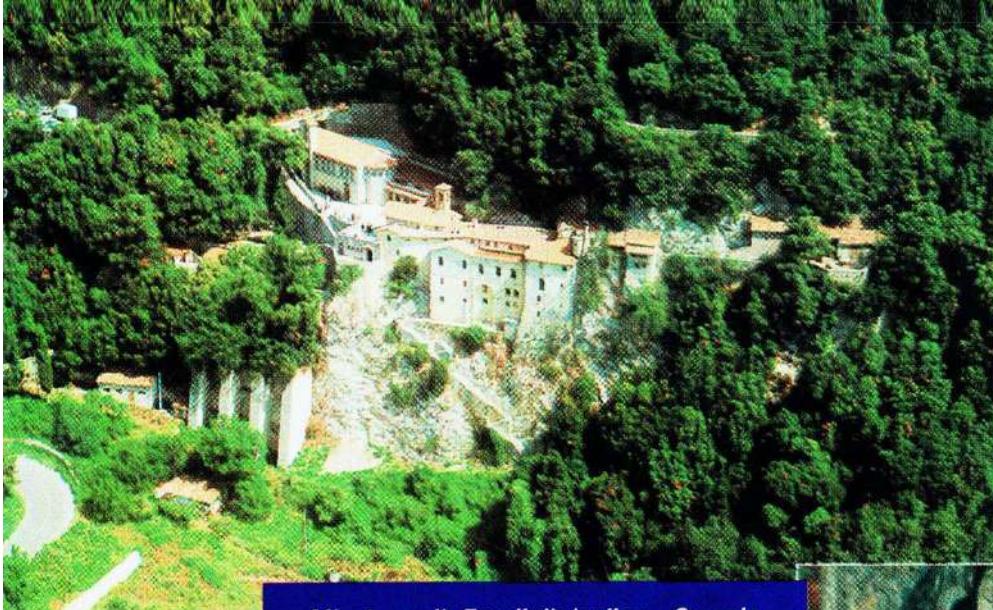
od Božjega naroda, naroda za koji je Krist sišao na zemlju i za koji su i oni trebali živjeti na Zemlji.

Jednom riječju, Krist kao Bog u djetetu bio je gotovo zaboravljen, iako ima i drugačijih primjera. Radost rođenja, toplina betlehemske štalice, brižnost Marijinog zagrljaja, poklonstvo kraljeva jedinom Kralju kao da je palo u zaborav. I možda bi tako ostalo sve do danas da naše Božiće i sve one prije i, nadam se, poslije nas nije na jedinstven i neponovljiv način obogatio "svetac siromaha" sv. Franjo.

Božić godine 1223. Franjo je odlučio slaviti u tali-

Prizori iz najranijeg Kristova života sa ploča oltarne pregrade iz crkve Sv. Nedjeljice u Zadru, kraj XI. stoljeća.

Mjesto prvih Franjinih jaslica - Greccio.

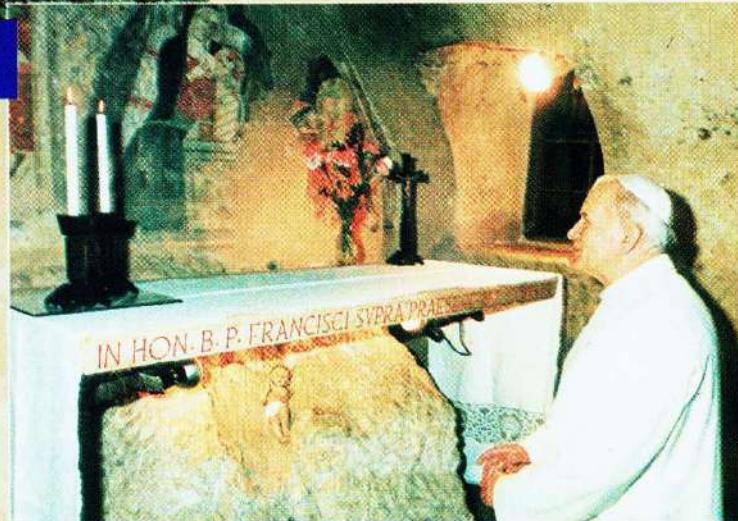
janskom gradiću Grecciu nadomak Assisia. Ta će njegova odluka promijeniti slavlja Božića i u tamu srednjega vijeka unijeti isto svjetlo koje je sjalo i prije 2000 godina, one "noći rasvjetljene poput dana". Svetac je tu imao prijatelja imenom Ivan, kojemu je naložio da za Badnju večer pripremi svoju štalicu onako kakva je bila i betlehemska u vrijeme Isusova rođenja. Franjo je tražio i dopuštenje od pape da već svima poznate srednjovjekovne scenske igre ili predstave s jaslicama poveže sa Sakramentom i da nad njima tu večer slavi sv. misu. Tako je i napravljeno. Mnoštvo svijeta došlo je vidjeti to malo čudo, došlo je gledati prizore prvih trenutaka zemaljskog života djeteta koje je poslano od svoga Oca da bude njihov Spasitelj, a svetac je neumorno govorio o Bogu, o Bogu koji je uvijek manji, u bespomoćnosti uvijek moćan, u smrti još uvijek živ, u malome velik, u Djetu ne-shvatljivi Bog. I iako kršćanstvo živi i postoji radi spasenja i

Uskrsa,
oni su
i p a k
započeli u
toj ubogoj
štalicu
gdje je
"Svetlo
istinito,
koje ra-
svjetljuje
s v a k o g
čovjeka, došlo
na ovaj svijet"
(lv 1, 9).
Z n a j u c i ,

Prikazi u luneti Radovanova portala katedrale u Trogiru iz 1240. godine doslovni su odraz stvarnog srednjevjekovnog teatra - scenskih prizora (projekcija kazališne pozornice u reljef) temeljenih na evangeliju, ali i kršćanskoj predaji i apokrifima. Scene više ne "utjeruju strah" srednjevjekovnom vjerniku - promatarču kako je to običaj na drugim portalima romaničkih europskih crkava, već pokazuju jedan potpuno novi, humaniji odnos prema čovjeku i njegovu svijetu.

osjećajući i vjerujući sve to, Franjo nam je ostavio neprocjenjivo blago bez kojega radosti Božića ne bi bile iste. Mi ne znamo točan datum Kristova rođenja, iako je još davno prije Franje u VI. stoljeću jedan rimski monah, Dionizije Mali, znajući možda stvari koje mi danas ne znamo, stvorio brojanje godina prije i poslije Kristova rođenja. Doduše, on je pogriješio za koju godinu, ali to uistinu nije bitno jer točan datum ni mi ne

znamo. 25. prosinac uzet je, kako se misli, kao protuteža poganskom blagdanu nepobjedivog Sunca, koji se slavio baš tada kad će noć pokušati nadvladati dan, kada će "studen zime zamrznuti toplinu". Baš tada sišlo je s neba djetešće i postalo jedino Svjetlo svijeta. To je svjetlo često bilo ili jest obuzeto tamom, ali zato postojimo mi, u kojima mora biti barem malo duha sv. Franje Asiškoga, kako bismo

u našim i tudim tamama zapalili svjetlo Božića, kako bismo toplinu jaslica i bogatstvo koje one donose donijeli u svaki hladni dom, da se tamo sjete da nisu sami jer je s njima onaj Franjin Bog, "...u Djetu ne-shvatljivi Bog".

Ivan Alduk

LJUDSKOST BOŽIĆA

Iz knjige "LJUDSKOST BOŽIĆA", božićni razgovori s Bonaventurom Dudom*

Došašće je vrijeme u kojem iščekujemo dolazak Gospodnji. No to je, istodobno, vrijeme u kojemu Bog iščekuje dolazak čovjekov. Uistinu, kako se njemu pokloniti?

Reći ću jednu svoju vrlo dragu stvar... U svoje vrijeme pisao sam u "Listiću" male napise o Mariji. Jedan napis ima naslov: "Imaš li kome doći?" Riječ je o Marijinu pohodu Elizabeti. Advent nije samo u tom - ne, Bog dolazi k tebi; on i po tebi želi nekom doći. Vidite, za Mariju je tipično: puna Boga, upravo je u utrobi nosila onoga za kojeg vjerujemo da je Bog i čovjek, krenula je na putove ljudi. I u Bibliji piše: "...žurno pode..." Odlazi u gorje gdje su bili Zaharija i Elizabeta, jer je dočula od anđela da joj je - po svoj prilici teta - u starijim godinama trudnica. Marija je doživjela došašće Božje i sama je postala došašće ljudima.

Što je osobito diralo Franju u njegovom božićevanju?

U Tome Čelanskoga imamo više naznaka o Franjinu božićevanju. Jedne godine je Božić pao u petak, pa se među braćom postavilo pitanje smije li se tada jesti meso. Rekli bismo: je li petak (kao spomen Muke Isusove) jači od Božića. Kako je to riješio, inače veliki pokornik, Franjo? "O da sam kralj, naredio bih da se toga dana volovima i magarcima dade više krme i sijena." Želio je da se prospe po putovima žita i sjemenja kako bi se i ptice oblinije nazobale. Stoviše, da se i zidovi namažu mesom da sve stvorenje osjeti taj blagdan. U Božiću ga je osobito diralo, rekli bismo Franjinim jezikom, vjenčanje Sina Božjega koji postade čovjekom sa Gospodom Siromaštinom. Jednoga se Božića poveo razgovor kod stola o tom betlehemskom siromaštvu. Franjo se tako raznježio da je ustao od stola i sjeo na golu zemlju da tako i on što siromašnije pojede svoj božićni kus kruha. To je sv. Pavao izrekao: "Za nas postade siromahom, da se mi njegovim siromaštvom obogatimo." Samo moramo jako paziti da to sve za nas ne postanu pjesnički izrazi, a da naš stvarni život ne može stati pod njih. Dodajem i jedan važan marijanski motiv božićnoga udivljenja sv. Franje. Djевичu Mariju, Majku Isusovu, uzvisivao je osobito

stoga što je, njegove su riječi, "Njegovo Veličanstvo Isusa učinila našim Bratom". I opet, tu se skriva jaki izazov pod imenom "Isus-Brat" s pozivom da se ne mora stidjeti zbog svoje braće, kako to sv. Pavao piše u svojoj Poslanici Hebrejima.

Što je za Vas Božić?

Božić je rođendan Isusa Krista koga ja štujem i zazivam kao Spasitelja svijeta. Božić je čudesna slavenska riječ, nemaju je drugi narodi. Božić - mali Bog, volim reći - Bog po ljudskoj mjeri. Veliki Bog postade Božićem da se primjeri nama, kako bi nas omjerio sobom. Drevni su učitelji vjere umjeli taj misterij izreći divnim riječima, kao Augustin: "Hvalimo Gospoda po kojem sve postade te i sam posred svega stvorenog postade!" Dakako, sve to zahtijeva polaganje razmišljanje. Naše božićne pjesme to izražavaju gotovo naivno jednostavno, a u isto vrijeme teološki točno i duboko: "Ljubav Božja prevelika - primi pravu put čovjeka: - s neba siđe dolje radi grešnika - rodi se u štali radi čovjeka." Napominjem samo da je ovdje "Ljubav Božja" vlastito ime Isusa Krista, on sam je Ljubav Božja. K tome, danas se više ne rabi riječ "put" za tijelo, pa mnogi pjevaju "primi pravi put čovjeka". U Bibliji "tijelo"

označuje fizičku, biološku konstituciju čovjekovu, a "put" označava čovjeka ukoliko je krhko biće, loman, ograničen, smrtan.

Zašto se Božić slavi 25. prosinca?

Datum Božića kao rođendana Isusa Krista dosta je sporan. Upravo stoga što se u Božiću Bog primjerio nama, rođendan Sina Božjega - koji se kao čovjek zvao Isus iz Nazareta - zbio se ne u središtu, nego na rubu svijeta. Ne u kraljevskim dvorima, nego baš u štali, posve običnoj štali ili pojati. U sjaju Kristova Uskrsa mi smo tu štalu i te jasle odveć idealizirali i "idilizirali". I kako se Isus rodio na rubu povijesti - makar će se poslije (tek od ruba VI. stoljeća) od njegovog rođenja brojiti godine povijesti, unatrag i unaprijed - teško je utvrditi točan datum njegova rođenja. Čak je i godina u pitanju. Bila je to genijalna ideja kad se u VI. stoljeću skitski monah Dionizije Mali, živući u Rimu, sjetio da unatrag izračuna godinu Isusova rođenja. Nije ni slutio da će postati utedmeljiteljem nove, naše - Isusove ere. On joj je dakle označio godinu prvu. No on je imao podatke koje je imao, danas posjeduјemo malo točnije, pa bi trebalo tu "godinu prvu" pomaknuti pet do osam godina unatrag. Ipak, nema smisla pobrkatи cijelu povjesnicu. Tako ćemo uskoro slaviti godinu 2000. od Isusova rođenja, bit će to veliki jubilej početka Isusova trećeg tisućljeća.

Kako bismo si trebali čestitati ovaj Božić?

Postoji mnogo načina čestitanja. Ima dana i godina kada je dosta stisnuti ruku i pogledati u oči. Postoje načini čestitanja koje ne možemo izgovoriti riječima. Ja mislim da bi se takvo čestitanje trebalo dogoditi ovoga Božića. To znači: "Drži se! Držimo se!" I Krist je izdržao, pa se nadamo da ćemo i mi izdržati, u njegovu imenu i u njegovoj snazi. Volim na to nadovezati nešto iz jedne svoje novogodišnje propovijedi. Po prvi put sam osjetio nadahnuće da protumačim novogodišnji stisak ruku. Ljudi ne govore samo riječima, nego i gestama, pokretima. Ta gesta znači: "Na mene se možeš osloniti. Ja te prevariti neću. S tobom zajedno želim graditi svoju sreću. S tobom, a to znači dijeleći s tobom i sreću i nesre-

ću."

A da bismo si čestitali, moramo se naprije okrenuti jedni drugima, pogledati se dobro u oči, a po mogućnosti i u dušu i u srce: "Čestitam ti Božić i želim ga i nagodinu s tobom slaviti u većem blagostanju. Nas dvoje, nas dvojica - mi ćemo ga graditi i izgraditi sloganom, ljubavlju, praštanjem" itd. Takva je sada i moja čestitka svima vama.

Ovih se dana molitva sama od sebe izvija iz svakoga srca. Možda se, još više, naprsto čuti. Molitva za sve ljudе. Za život. Za mir. Za sreću. Osobito voljenih. Djece. Mladih. Kako dobro proslaviti Božić?

Ne smijemo zaboraviti da ih ima mnogo - i previše - koje je život samljeo i melje. Oni s gorkošću slušaju naše limunade o Božiću. I za njih je Isus i Spasitelj i Ozdravitelj i Razveseljitelj. Ponajprije tako da im je supatnik i suputnik. I njihova molitva šutnje, gorčine - možda čak i kletve - njemu nije tuđa. I oni su njegovi. I za njih ćemo moliti. Ljubeći ih jer su naši - "krv naše krvi, meso našeg mesa", ali možda će molitva za njih biti zapravo molitva za nas.

Želite li dobro proslaviti Božić? Nadite načina da budete nekome suputnikom i supatnikom i, ako je moguće, razveseljiteljem. Možda će to biti baš i bespomoćnom šutnjom, ali ako mognete, pronadite načina da to bude - a da nikome ne smetate - djelom.

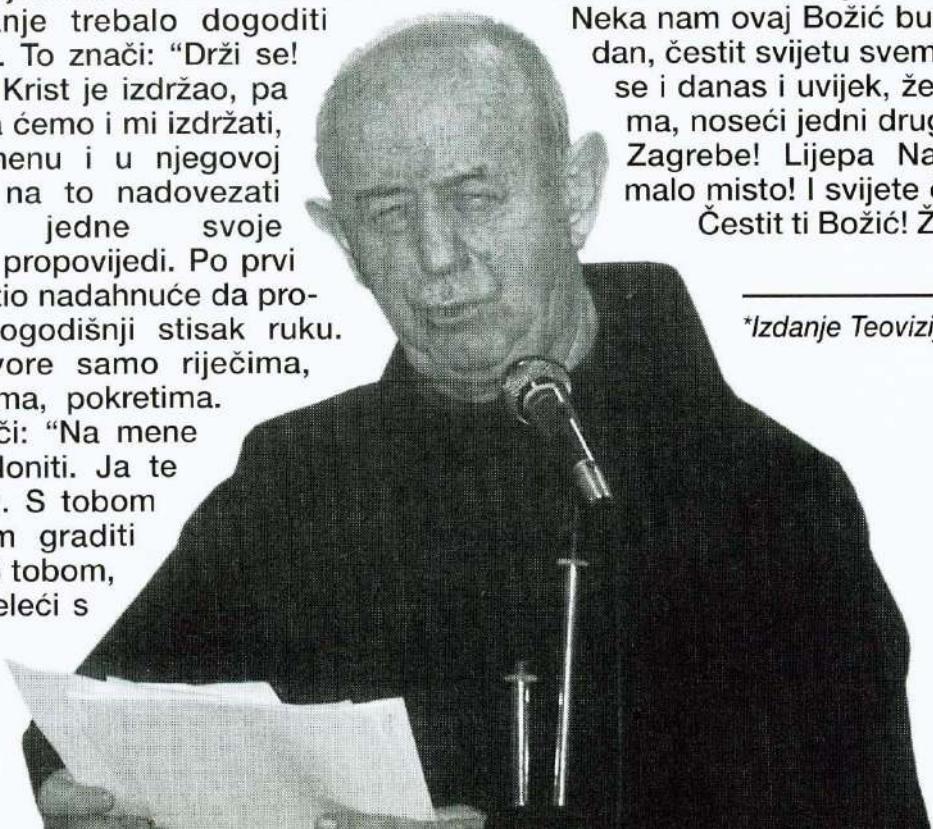
Možda je to netko vama najbliži. I to neka bude - kako drevna istarska, primorska, dalmatinska... popijevka u trideset kitica pjeva - "sa svetom Divom Marijom".

U nekim našim krajevima postoji za božićno čestitanje prekrasan izraz: mirbožati se; ljudi si o Božiću želete Božji mir.

Neka nam ovaj Božić bude svima čestiti dan, čestit svijetu svemu! Mirobožajmo se i danas i uvijek, želeteći jedni drugima, noseći jedni drugima Božji mir! Zagrebe! Lijepa Naša! Lipo moje malo misto! I svijete čitavi!

Čestit ti Božić! Želim ti Božji mir!

*Izdanje Teovizije, Zagreb 1995.

Ponovno otvorena gornja crkva Sv. Franje u Asizu

Na prvu nedjelju došašća, 28. studenoga o. g., najsvečanije je ponovno za javnost otvorena obnovljena gornja crkva nad grobom sv. Franje u Asizu, teško oštećena lanjskim potresom. Svečanosti je predsjedao kardinal Angelo Sodano, državni tajnik Svetog oca, uz veliko prisuće naroda. Bio je prisutan i predsjednik Republike Italije. Ponovno je posvećen glavni, papinski oltar. Napominjemo da je ove godine na svetkovinu Majke Božje od Andela već otvorena i papinska bazilika Porcijunkula. Crkva nad grobom sv. Klare bila je najviše oštećena i obnovni radovi još traju. Slavila se i svečana misa za dvojicu braće konventualaca koji su ovdje poginuli od potresa.

Zorana Perinčić

VRIJEME AKCIJE I DARIVANJA

“Što god učiniste jednome od moje najmanje braće, meni ste učinili” (Mt 25, 40). Inspirirana Isusovim riječima, Frama Virovitica pokrenula je i ove godine radnu akciju. To nije neka teška radna akcija s fizičkim naporom. Sastoji se od slatkog i kreativnog djela. Kao i svake godine, pripremamo poklone za naše štićenike. Kroz cijelo došašće organizirana je prodaja kolača nakon svake nedjeljne sv. mise i prikupljanje rabljenih igračaka. Kreativni dio akcije je izrada zvjezdica od drvenih štapića, u koju su uključeni svi, pa i naš fra Robert. Vrše se i pripreme oko uređenja jaslica. Pripremamo i poklone za naše dobrotvore, za sve one koji nam pomažu i koji nas podržavaju u našim akcijama. U planu je i posjet staračkom domu “Suhopoljska Borova”.

11. prosinca održan je dobrotni koncert glazbenika Virovitice za djecu oboljelu od šećerne bolesti, na kojemu su sudjelovali i framaši.

Dragica Jengić

Grupa "Magnificat" zavjetima ušla u FSR

Nakon godinu dana pripreme, 5. prosinca je u Franjevački svjetovni red na Kaptolu u Zagrebu ušla prva skupina kandidata koji su svi bili dijelom Franjevačke mlađeži. Kroz godinu dana jedanaest novaka, pod duhovnim vodstvom fra Ivana Matića, te uz učiteljsko vodstvo brata Renata Matića i brata Stjepana Kelčića, upoznavalo se s pravilom Franjevačkoga svjetovnoga reda, nestupljivo iščekujući dan kad će

polaganjem svečanih zavjeta postati punopravni članovi FSR-a. *Magnificat* osobnim i redovničkim imenima čine:

Davor Mavrić, brat Gabrijel; sestra Ana Mlinarić; s. Silvija Kardum; b. Danko Ivošević; b. Andrija Brigić; s. Helena Brigić; Boris Bobok, b. Luka; s. Vinka Bobok; s. Valerija Pavić; s. Valentina Kozjan; Lidija Miler, s. Serafina.

Lidija Miler

Događanja u Metkoviću

31. listopada 1999. u župnoj crkvi Sv. Ilike Frama Metković imala je obnovu obećanja te primanje 14 novih članova. Sv. misu za mlade u 11 sati predvodio je fra Ilija Mikulić. Uz njega je bio i naš duhovni asistent fra Luka Banić. Dan prije, tj. 30. listopada 1999., održana je jednodnevna duhovna obnova koju je prevodio fra Ilija. Tema predavanja bila je vedrina duha. Na III. susretu FRAME Provincije Presvetoga Otkupitelja u Sinju (od 30. travnja do 2. svibnja 1999.) dramska sekacija bratstva premijerno je izvela predstavu "Brat Sunce", autora gospodina Krešimira Tičića. Tu istu predstavu smo izveli i 4. lipnja u Gradskom kulturnom središtu Metković, kada je izazvala oduševljenje mnogobrojne publike. Sav prihod od predstave uplaćen je Udrugzi "NADA" (za djecu s poteškoćama u razvoju). Zbog velikoga zanimanja predstava je bila ponovljena 1. listopada s istim ciljem. Napomenimo da je u režiji predstave pomogao g. Vatroslav Markotić.

Perina Vukša

Odlazak u Rim se još uvijek priprema. Neke podatke već sada imamo. Polazak će vjerojatno biti 13. kolovoza navečer. Ide se najprije u Asiz, gdje ćemo se 14. kolovoza prijepodne susresti s framašima iz cijelog svijeta. Istoga dana će se produžiti kasno popodne za Rim. Program u Rimu započinje 15. kolovoza popodne na Trgu Sv. Petra. 16. kolovoza je slobodni dan za razgledavanje Rima. U slobodnom danu, za vrijeme boravka u Rimu, svaka nacija organizira svoj posebni program (kateheze, misa i sl.). 17. kolovoza popodne je susret framaša cijelog svijeta u jednoj od rimskih crkava. Ne zna se još točno gdje.

18. kolovoza, u petak, bit će svečani križni put u centru Rima. 19. kolovoza popodne počinje okupljanje mladih na mjestu gdje će biti susret sa Svetim ocem. U popodnevnom dijelu bit će razni spektakli, a navečer bdjenje sa Svetim ocem. 20. kolovoza prije podne je svečana euharistija koju će predvoditi Sveti otac. Na kraju euharistije Papa će zaključiti XV. svjetski susret mladih.

Cijena je za sada vrlo visoka, zajedno s putom negdje oko 350 DM, ali ćemo raditi na tome da je smanjimo. Tako se konkretno mnogo toga još očekuje. Čim se saznaju točniji podaci, pristupit ćemo konačnoj organizaciji za odlazak na proslavu Velikoga jubileja.

NAF

Nova obećanja u varaždinskom bratstvu

Četvero je mladih 7. studenoga odlučilo obnoviti i založenje zaživjeti svoja krsna obećanja u Frami Varaždin, želeći biti bliže Gospodinu Isusu po primjeru

Asiškoga siromaška Franje, a jedanaestero će nastojati ustrajati na tome putu. Da će živjeti s Kristom, po Kristu i u Kristu svoju svakodnevnicu framaši su obećali tijekom večernjega euharistijskoga slavlja, koje je predvodio Nacionalni duhovni asistent fra Ivica Jagodić. Koncelebrirali su duhovni asistent Frame Čakovec, fra Dragutin Bedenićić, i naš duhovni asistent, fra Zoltan Dukai, dok je đakon fra Krunoslav Kocijan ovom prilikom izrekao svoju prvu

propovijed otkad je zaređen. Slavlje su pjesmom i radošću uzveličali mladi iz domaće Frame, koji su priredili i prikazne darove za euharistiju, te brojni gosti: Provincijska predsjednica FRAME Valentina Kučić, framaši s Kaptola, iz Čakovca, Novog Marofa, Krapine, sa Trsata, te članovi FSR-a Varaždin i vjernici naše crkve.

Neki su framaši, nakon dugogodišnjeg hoda u zajednici Frame, odlučili položiti zavjete u Franjevačkom svjetovnom redu, pa je tako troje njih na blagdan sv. Elizabete Ugarske, 17. studenoga, ušlo u novicijat FSR-a Varaždin. Istovremeno su troje po zavjetima postali punopravni članovi FSR-a, te su se tako pridružili manjoj skupini framaša (četvero) koja već dulje hoda u zajednici našega "starijeg brata".

Marina Kedmenec

Koncert duhovnih skladbi u Varaždinu

U nedjelju 14. studenoga nakon večernje euharistije Frama Varaždin održala je koncert duhovnih skladbi. Autori glazbe i stihova pjesama koje su bile izvedene su Ratko Čosić, Marina Kedmenec, Zvjezdana Eršeg, Branka Posavec, Mario Magdalenić, Ante Papić, Lenko Miletić i Dubravko Kukec. Između izvedbi pjesama

voditelji programa Irena Kedmenec i Zdenko Viljevac upoznali su slušatelje s ustrojstvom i djelovanjem Franjevačke mlađeži. Na završetku koncerta svim je prisutnima zahvalio gvardijan franjevačkoga samostana fra Gordan Propadalo, a pri izlasku iz crkve vjernici su se mogli upoznati s radovima framaša - kipovima i crtežima Kristinke Posavec, Emine Špiranec, Smiljane Čoh, Katarine Novak i Đurdice Posavec.

Marina Kedmenec

Frama Tomislavgrad

Pišu: Bero i Slavica

Prije nepunih pet godina, točnije 25. veljače 1995., na oduševljenje mlađih, kojima se u poratno vrijeme nije nudilo ništa, krenula je s radom Frama u Tomislavgradu. Teško će biti toliko ljubavi, zajedništva, radosti, žrtve i rada pretočiti na papir, a uspjeti spomenuti ono najznačajnije, i ne zaboraviti trenutke u kojima smo po uzoru na sv. Franju slijedili Krista.

Budući da smo nas dvoje od prvog susreta u Frami, odlučili smo upoznati vas s našom zajednicom, Franjevačkom mlađeži u Tomislavgradu.

Upoznavši se s mlađima iz drugih Frama na Nacionalnom susretu 1995. na Trsatu, osjetili smo ljepotu zajedništva i s novim žarom krenuli putem sv. Franje. S tadašnjim duhovnim asistentom **fra Vinkom Bebekom** otputovali smo na susret mlađih sa Sv. ocem u Loreto. Tu smo proveli desetak dana u zajedništvu s obiteljima iz Staffola, što se razvilo u veliko prijateljstvo, tako da smo i danas povezani. To nam je bio poticaj da s još većim oduševljenjem nastavimo s radom u našoj župi, a kasnije i drugdje.

Od samih početaka krenuli smo sa sv. misom za mlade u 8 sati nedjeljom, a nešto kasnije i s klanjanjem Presvetom Oltarskom Sakramenu svakoga četvrtka u 20 sati, na kojem iz tjedna u tjedan sviraju naši mlađi glazbenici. Od početaka rada framaša na Radio Tomislavgradu je zanimljiva tjedna emisija "Frama s vama", u kojoj obrađujemo teme zanimljive mlađima, te im pokušavamo približiti duh sv. Franje. Razgovaramo sa slušateljima i priređujemo nagradne igre, tako da su framaši od samoga početka prisutni putem radijskoga prijenosa u mnogim domovima.

To je bio samo početak rada mnogih **sekcija; medijske, molitveno-liturgijske, športske, glazbene, dramske, karitativno-samaritanske, likovne, radne** i drugih sek-

cija.

Od samoga početka djeluje i glazbena sekcija, čiji je trud nagrađen 1998. na Framafestu u Sarajevu trećom nagradom žirija za pjesmu "Izgubljeni sin", koju je napisao Berislav Jurić, a uglazbio Davor Stipić. Tada su uslijedili pozivi da naši glazbenici uzveličaju mlađe mise naših svećenika i druge proslave.

Značajnije rezultate imala je i dramska sekcija, koja je uprizorila više igrokaza; "**Svi me vole, samo tata ne**", "**Sveta Obitelj u razbojničkoj špilji**", "**Sv. Franjo**", "**Ljubav se pokazala u Badnjoj noći**"... S igrokazom "Svi me vole, samo tata ne" gostovali smo u Kupresu, Mostaru, Tučepima, Muenchenu i, naravno, nekoliko puta pred domaćom publikom u Tomislavgradu. Na svim gostovanjima članovi sekcije su pokazali kako mlađi mogu vrijedno ostvariti od Boga darovane talente. Ne samo što znaju dobro amaterski glumiti, oni znaju i dobro pisati. Objavili su brojne radove i priloge za listove *Naša ognjišta*, *Glas mira*, Tau i druge.

Frama se kroz ovo vrijeme trudila, a nadamo se i uspjela biti svijetli primjer našim sugrađanima. Tako je organizirano čišćenje gradskoga groblja, nosili smo svijeće na grobove onih kojih se nema tko spomenuti, posjećivali i darivali siromašne i osamljene, veselili se s malenima u vrtićima i školama, te tješili ostarjele u staračkom domu. Prosvjedovali smo sa svijećama u rukama i s pjesmom na usnama upriličili procesiju našim gradom zbog prebrze vožnje i neodgovornošt u prometu. Pomažemo našoj župi tijekom

pripreme Prvog hrvatskog Sabora i Dana sv. Nikole Tavelića. Naravo, naša zauzetost i djelotvornost najviše se očituju tijekom ljeta, kad u pravilu dvije skupine od oko 20-tak framaša odlaze na otok Jakljan i rade s djecom koja su ostala bez jednoga ili oba roditelja.

Mišljenja smo da je proljeće ove godine bilo test kvalitete i ozbiljnosti naše zajednice. Bili smo domaćini Prvog duhovnog kapitula FRAME Provincije Marijina Uznesenja u Hercegovini.

Mnogi rekoše da je ovaj susret bio uistinu dobro organiziran, a mladi su se ponovno odlučili slijediti sv. Franju, koji nas vodi putem Isusa Krista.

F r a m a Tomislavgrad je otvorena za sve aktivnosti koje će donijeti dobrobit mladim ljudima koji traju za smislim svojega života.

Redovito smo nazočni na Nacionalnim susretima, seminarima kako na provincijskoj, tako i na široj razini, dakle, spremni smo učiti i, naravno, pomagati svima koji traže našu pomoć. Nekoliko godina zaredom na Badnju noć smo svojim sugrađanima uprizoravali žive jaslice

župljanima zajednice u Švicarskoj, točnije u mjestu Altdorf, koji su ugostili nas dvadesetak i uistinu nam bili pravi domaćini: otvorili su nam svoja srca i domove i darovali nam novo lijepo iskustvo.

Ovoga ljeta posjetili smo i Zajednicu Duvnjaka u Muenchenu, te im uprizorili igrokaz "Svi me vole, samo tata ne", pjevali na svetim misama i upoznali se s mladima, kojima smo nastojali prenijeti franjevačko oduševljenje.

Budući da mlađi ljudi iz

ispred naše bazilike prije mise polnoćke i na prilično niskim temperaturama pjevali i po uzoru na sv. Franju slavili Kristovo rođenje. Ovoga ljeta smo imali prelijepo iskustvo sa

Tomislavgrada nakon završene srednje škole odlaze u druge gradove na studij, željeli smo

predstavljamo.

naše zajedništvo zadržati, te s njima održavamo kontakt, priređujemo susrete i izlete tijekom ljeta. U pravilu oni se uključuju u naše aktivnosti kad su slobodni.

Tijekom proteklih godina na prvom je mjestu bila duhovnost, bez koje nijedan naš susret ni pothvat ne bi uspio.

Iznimno smo ponosni na našeg prvog predsjednika, koji je stupio u Franjevački red. Već smo predstavili našeg prvog asistenta fra Vinka Bebeka, te ne bi bilo pošteno ne spomenuti i druge fratre koji su nas duhovno usmjeravali i vodili na franjevačkom putu, a to su **fra Robert Jolić, fra Mile Vlašić i fra Ante Ivanković ml.**

Nadamo se i čvrsto zalažemo da će više od stotinu mladih framaša i nekoliko stotina njih

koji su prošli svoje vrijeme zajedništva u Frami biti istinski kvasac vjere u novom tisućljeću. Mladi framaši postali su istinski znak kako slijediti serafskog Oca Franju, kako se zauzimati za prave vrijednosti. Neka na tome planu otvorenosti za prave ideale Bog blagoslovi Framu Tomislavgrad i sva druga bratstva!

Ivana Pehar,

studentica

Frama mi je pružila prigodu da kroz zajedništvo mladih ljudi koji su otvoreni pozitivnim vrijednostima pronađem Boga i vjeru, vjeru koja nije teoretska nego je primjenjiva, koja nije apstraktna nego je djelotvorna.

Ivica Jurić, učenik 3. razreda Srednje strukovne škole

U Frami sam već dvije i pol godine i kroz to vrijeme sam promijenio pogled na život, koji za mene sada ima mnogo smisla. Naučio sam cijeniti ljude i tražiti u njima ono najbolje. Kroz mnoge prijatelje upoznao sam samoga Krista.

Fra Ante Ivezović,

duhovni asistent Frame Tomislavgrad.

Tijekom pet godina rada i života Franjevačke mладеzi u Tomislavgradu dogodilo se obilje lijepih trenutaka rada, zajedništva, zauzetosti i djelovanja mladih kršćana.

Mladi framaši zajedno sa svojim fratrima pokazali su korak hrabrosti, odlučnosti, iskrenosti, prijateljstva i ljubavi da ostvare svoje zajedništvo u duhu sv. Franje. Toliki su se odvažili postati znakom boljega sutra, našli su načina da ih stotine pokuša živjeti evangelje te poručiti svijetu da je lijepo slaviti svetu misu, klanjati se, pjevati, skrbiti za pravdu, mir, bolesne i nemoćne, sve stvoreno. Živjeti i raditi na putu Krista. Izbjegći zla ovoga svijeta, a služiti miru i dobru. Dao Bog da ustraju u svojem životnom hodu. Oni nisu jedini u župskoj katehezi i radu. Nisu nezamjenjivi, ali su sigurno dobar kvasac za novo tisućljeće koje dolazi. Želim da uspiju ostvariti svoje mladenačke i franjevačke ideale.

ZAJEDNO - ZNAJU ŠTO ŽELE

FRAMA SINJ

Biti u Rimu, a ne vidjeti papu - nema veće sramote za bilo kojeg vjernika.

Jednako tako, proći kroz Sinj a ne svratiti do Gospe Sinjske - bolje vam je da se ne hvalite kako ste bili u Sinju! Znam, svi su čuli za alku i za sinjske alkare. Ali da nije bilo Nje, da nije bilo Gospe Sinjske, nikada se alka ne bi ni trčala. Znaju to mladi iz ovog kraja. Zato svako jutro rijeka školaraca dolazi pred Njezin lik i moli za pomoć i savjet (u školi i ljubavi), za roditelje, za zdravlje i sve ono što mladog čovjeka tišti i mori. S Njom dijele svoje strahove i nade, svoje uspjehe i poraze. Možda ponekad i pročitaju horoskop ili se posluže kakvim šalabahterom, ali ipak više vjeruju Njoj i

Znači - elita? Ma kakva elita! Momci i cure od krvi i mesa. S mnogo problema i pitanja. Ali ne bez nade. Puni života i mladosti željeli bi trčati, a još nisu naučili ni hodati. Pa onda padaju. Ali dižu se i ustaju. Opet zajedno. Opet pomažući jedni drugima. Kad im je teško, onda mole. Kad ih boli, tada plaču. I

smiju se. I igraju. I plešu. I sviraju. I potpuno su isti kao i njihovi vršnjaci. A opet nekako drugačiji. Barem bi željeli biti. Barem se trude. I čini se da uspijevaju. Ali samo zajedno.

Naravno da se znaju i posvađati, da ima faca koje ne podnose ili im idu na živce. I to traje sve dok sebe ne pogledaju u zrcalo i shvate da nemaju razloga za to. Drugi mora biti drugačiji. A kad se nađu zajedno uz šalicu molitve i čašicu pjesme, tada opet shvate da su isti. Braća i sestre istoga Oca. I iste Majke.

Eto, to su oni. Franjevačka mladež Gospe Sinjske. Nema ih mnogo, ali vrijede. I što je najvažnije: znaju što žele. Pa ako vas put naneše prema Sinju, potražite Gospu Sinjsku. A kad pronađete nju, tada ćete pronaći i njih: Franjevačku mladež Gospe Sinjske.

fra Zvonko Erceg

Njezinu Sinu i ne daju se zavesti. A nije im lako.

Svi viču na njih. Svi im prigovaraju. Svi ih love i žele. Sezona lova nikako da završi. A oni dolaze k Njoj. I traže zaštitu. I Majku. I Oca. I brata. I sestru. I ne samo da nalaze, nego bivaju i nađeni. I uče se plivati. Uzvodno. I živjeti. Zajedno.

IZMEĐU DVE PORČE ĆEMARA

Piše: Dario Brigić

Iskreno, očekivali smo hladniji doček. Kad pomislim na Sarajevo, odmah se sjetim onih pustih planina, skijališta i snijega oko njega. Ovaj put nije bilo tako. Barem što se snijega tiče.

Usput, koristim ovu priliku da se zahvalim za dar mudrosti (možda bi ga bilo bolje nazvati darom neposlušnosti, ali nije baš prikladan termin) što nisam uvažio savjet moje drage majke i ponio onaj dugački, teški zimski kaput i onda ga u ruci vuk'o po cijelom Sarajevu.

Dodir Istoka i Zapada

No, dosta je bilo o vremenu, prijeđimo sad na mjesto radnje.

Sjećam se, bilo je to kad je rat u Hrvatskoj već počeo, a iz Sarajeva su stizala uvjeravanja kako će njih ta sudbina mimoći, iz jednog spota s Goranom Bregovićem. Sarajevo iza njega i njegov opis mjesta u kojem se istovremeno može čuti zvonjava sa zvonika katoličke i pravoslavne crkve i molitva s minareta džamije. Godine i zbivanja koja su uslijedila nadglasala su i zvonjavu i molitvu. Rat je prošao,

FRAMAFEST '99. - SARAJEVO, 23. listopada

ožiljci su ostali. Danas je riječ suživot više u ustima raznih stranih posrednika i namjesnika, koji su ovamo došli odraditi još jednu od svojih diplomatskih misija, nego u srcima ljudi koji su ostali živjeti u ovoj zemlji, u ovom gradu.

Sva razaranja, rušenja, smrt koja je prošla kroz zgrade, ulice, igrališta, crkve, džamije..., kidajući beton, otkinula je i dobar dio onoga duha koji je prije lutao sarajevskim ulicama.

Ipak, unatoč svemu, šarm je ostao. Neka čudna privlačnost zrači iz onih uličica na Baščaršiji. Dodir Istoka i Zapada rađa ovdje neki šaren, bajkoviti svijet. Miris kave, mnoštvo boja, žamor glasova isprepliću se, budeći u čovjeku neki pjesnički osjećaj. Baš kao da čujete neku tihu sevdalinku u duši.

I mi smo se probijali kroz svu tu gužvu u sjeni Begove džamije, razmičući čilime, pazеći da ne srušimo neku džezvu, vođeni

mirisom koji je dražio onaj podmukli osjećaj gladi u nama. Još prije polaska obećali smo samima sebi, da, ma koliko malo vremena imali, jednostavno moramo zamastiti ruke u nekoj čevabdžinici. Ono malo kuna što smo imali u džepu ovdje je izgubilo svaku vrijednost. Konvertibilnih maraka, novopečene BiH valute, nismo imali. Ipak, nismo ostali bez čevapa. Uspjeli smo i onu "običnu" marku konvertirati u šest, više nego izdašnih, porcija. Grad na Miljacki tih je dana živio u znaku derbija. Željo i Sarajevo sučeljavali su se sutradan po 'ko zna koji put. I do nas je doprla priča, osjećaj isčekivanja. Možda će nogomet, kotrlajući loptu, uspjeti malo unatrag zakotrljati i vrijeme. Nakon zadnjeg pojedenog koma-

dića, ostali smo u tišini pet minuta, vraćajući dah. Svi smo se složili da bi, kad smo se već ovdje upoznali sa Sarajevom, najbolje bilo da se ovdje i oprostimo. I vratili smo se navečer. U žurbi, kroz gužvu, opet

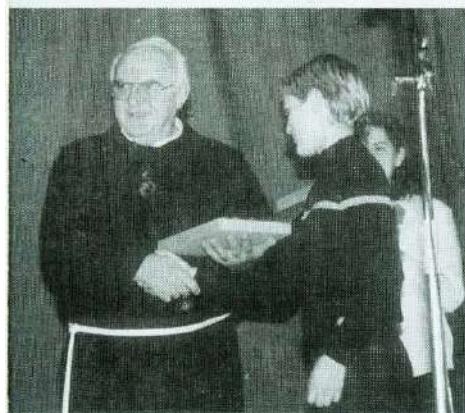
onim istim uličicama. Spržili jezik i nepce i otrčali natrag.

I to je sve? Ne.

U mraku Bosanskog kulturnog centra

Između te dvije porcije čevapa dogodio se Framafest.

Iskreno, očekivali smo manje ljudi. Poprilično smo se iznenadili kad smo kročili u Bosanski kulturni centar i sudarili se s onolikom gužvom. Bilo je tu blizu tisuću mlađih,

pristiglih u skupinama iz cijele Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Žamor mnogo jači nego na Baščaršiji. Izgubili smo se u gužvi, tražeći poznata lica u isčekivanju početka. Nedugo potom, žamor je utihnuo, dvorana je utorula u mrak, a svjetla su pobjegla na pozornicu. Počeo je Drugi festival duhovne glazbe Framafest '99. Tijekom dvosatnog programa pozornicom je prodefiliralo dvadeset i dvoje izvođača. Mahom su to bile zajednice Frame ili skupine koje su izrasle iz tih zajednica. Ali bilo je tu i nekih, nazovimo ih tako, eminentnijih imena duhovne glazbene scene, koja su dala poseban ton cjelokupnom događanju. Da budemo malo precizniji, izvođači su pristigli iz Belišća, Domaljevaca, Jajca, Linza, Ljutog Dolca, Metkovića, Novog Marofa, Novog Šehera, Okučana, Sarajeva, Splita, Širokoga Brijega, Tuzle, Tolise, Rijeke, Vareša, Varaždina i Zagreba. Svi oni su ponudili pjesmu kao svjedočanstvo vjere, kao poticaj, nadahnuće svima onima koji su sjedili u mraku dvorane.

Samo geslo ovogodišnjeg festivala kaže: "Ustat ću, poći svome Ocu!" (Lk 15, 18). Gdje će ga naći? Gdje će ga tražiti? Po oblacima? Nadam se da ne. Možda u onom pored sebe, ma kako se on zvao.

Mnogi su pri povratku prošli kroz mjesta u kojima je rat ostavio traga, gdje se potihno na prijestolje uvukla mržnja, a riječ neprijatelj postala najkraći opis za mnoge.

Hoće li tako i ostati? Hoće li se ponoviti? Pobjednička pjesma festivala kaže: "Mir i dobro raznose na sve strane..." Vjerujem da krajnji domet tih riječi nije bio zvučnik na pozornici Bosanskoga kulturnog centra, nego da će se po djelima onih koji su tamo bili preslikati i u život.

Prva nagrada - KEFA

Druga nagrada - Ivo Šeparović

Treća nagrada - Frama Široki Brijeg

Nagrada publike - TAU (Tolisa)

IME: FRAMA TRSAT

ADRESA: FRANKOPANSKI TRG 12, RIJEKA

MJESTO I GODINA ROĐENJA: TRSAT, 1993.

OSNIVAC: FRA BERISLAV ĐURIĆ

GESLO: VJERA LJUBAVLJU DJELOTVORNA

VLASTORUČNI POTPIS: X

Koliko ste puta bili na Trsatu? Koliko ste se puta penjali stubama, šetali po Frankopanskoj kuli i pomolili Majci Božjoj Trsatskoj? Vjerujem, bar jednom. Zato Vam ne moram ponovno opisivati mjesto gdje sam se rodila te davne 1993. godine Gospodnje. "Krstio" me je pater Berislav, a tada sam imala samo četiri člana, no vjera, ljubav i nada hranili su me i ja sam brzo rasla, a zahvaljujući podrškama, kojih mi nikad nije nedostajalo, postala sam zaista jaka i snažna, kao i svako biće koje raste u ljubavi.

Zatim sam se upoznala i s drugim Framama i mogu Vam reći da su me odmah oduševile. Zato sam s nestrpljenjem čekala proljeće, kad bi moje rodno trsatsko brdo bilo preplavljenog mojom braćom i sestrama, pa onda ljeto, kad svi zajedno hodamo prema Porcijunkuli i jesen, kad i ja idem nekome u posjet, pa opet proljeće i ljeto...

I tako od susreta do susreta, no u međuvremenu moji udovi nikad nisu bili besposleni. Bilo je toliko pjesama koje je trebalo otpjevati, cijeli životopis sv. Franje, koji je trebalo dobro proučiti, i toliko toga što je trebalo popraviti u ovom našem nesavršenom svijetu. Da, znala sam da ne mogu učiniti sve, ali zato nisam odbila učiniti ono što mogu. Počela sam od malih stvari; za početak sam posjećivala jednu bolnicu, a onda me je stariji brat, Franjevački svjetovni red, uputio u staraćke domove, domove za nezbrinutu djecu, za duševne bolesnike, i ostalim ljudima s ruba društva.

Kada sam malo odrasla, došlo je vrijeme da neki moji udovi obećaju poslušnost, siromaštvo i čistoću. Te 1995. godine prvi put

je formulu obećanja izgovorilo 12 mojih članova (znakovit broj), a nešto kasnije su se pridružili i ostali. Moja peta po redu obećanja, ove godine, sa mnom su proslavila i moja braća iz Čakovca, Varaždina i Zagreba.

Kad sam imala samo dvije godine, na Trsat nam je stigao fra Ivan Miklenić, no brzo sam to skratila na "Ivek". Tada smo bili jedina Frama koja je imala čak dva duhovna asistenta, i to oba "reprezentativna primjerka"!

Ta godina bila je po mnogo čemu jedinstvena,

jer
osim što
sam imala
dva pastira,

moja se mlađa

sestra Framica prilično brojno pojačala, a i napravila sam svoje prve dvije velike akcije - božićni ručak i skupljanje dobrovoljnih priloga za siromašne u korizmi. Oh, da, te sam godine i ekskluzivno ofarbala svoju sobu u zeleno (s crvenim točkama), no moram priznati da je moje pjevanje na nedjeljnoj dječjoj misi bilo manje uspješno od pituranja.

Slijedeće godine opet sam morala preživljavati nekakve promjene jer je pater Beki procijenio da "na mlađima svijet ostaje", te je titulu duhovnog asistenta potpuno prepustio mlađem - Ivezu, i povukao se u mirovinu. No, tada nije ni slutio što ga još čeka... Ponovno sam imala, kao i ostali, jednog duhovnog asistenta (jedan ali vrijedan!). Koliko god se pater Berislav prema meni ponašao zaštitnički, toliko je Ivez inzistirao na mojoj samostalnosti. I tako smo se brzo prilagodili jedan drugome, ja njegovoj bezuspješnoj strogosti (koja je nemoguća s onakvim licem i srcem), a on mojoj zahtjevnosti, jer ja sam zaista zahtevna, kad nešto smislim to moram i sprovesti!

Naredna godina, 1997./'98., opet je sa sobom

fra. Ivan Miklenić

nosila promjene; jedno vjenčanje, a devet mjeseci kasnije i jednu bebu (to me je posebno razveselilo), te preseljenje iz malene, zelene sobice u prostranu, luksuznu rezidenciju (to me je manje veselilo, ali sam se brzo privikla), a prikupljanje priloga u korizmi zamijenio je uskršnji doručak za siromašne. I kao ni u što prije, ni u ovu ideju nisam sumnjala jer sam znala da naš Otac čuje sva srca, a moje je srce htjelo biti djelotvorno u svojoj vjeri. Sljedeće sam godine samo nastavila gdje sam prethodno stala, osim što sam otkrila još jedan svoj talent - smisao za kazališnu umjetnost, s posebnom orijentacijom na komediografiju.

I tako, evo me danas tu. Već se osjećam odraslo i zrelo, spremna da dio svojih udova ustupim svom starijem bratu, FSR-u, no i dalje se poput djeteta veselim svakom novom petku i kad trsatsko zvono otkuca 20 sati, ja ponovno spremno skupim svoje dijelove u jedno. Vrata mi otvori ponovno naš pater Beki, koji je prije par godina pomislio da će

zaista otici u mirovinu, no kad su mi Ivez poslali u metropolu, fra Berislav jednostavno nije imao drugog izbora nego da mi udovolji želji i ponovno preuzeme svoju palicu duhovnog asistenta,

koja mu po svakom pravilu i pripada. U međuvremenu sam i propjevala na festivalu (bitna je volja!), potrudila se da opravdam dobru reputaciju u svom gradu i pripremila plan za narednu godinu.

I sada, dok Vam pričam o svom životu, prolazi mi kroz glavu sav onaj smijeh, radost, putovanja, ideje, pjesme, ali da - i one moje pogreške, no i sve moje molitve da nas Gospodin sve učvrsti u vjeri.
Mir i Dobro!

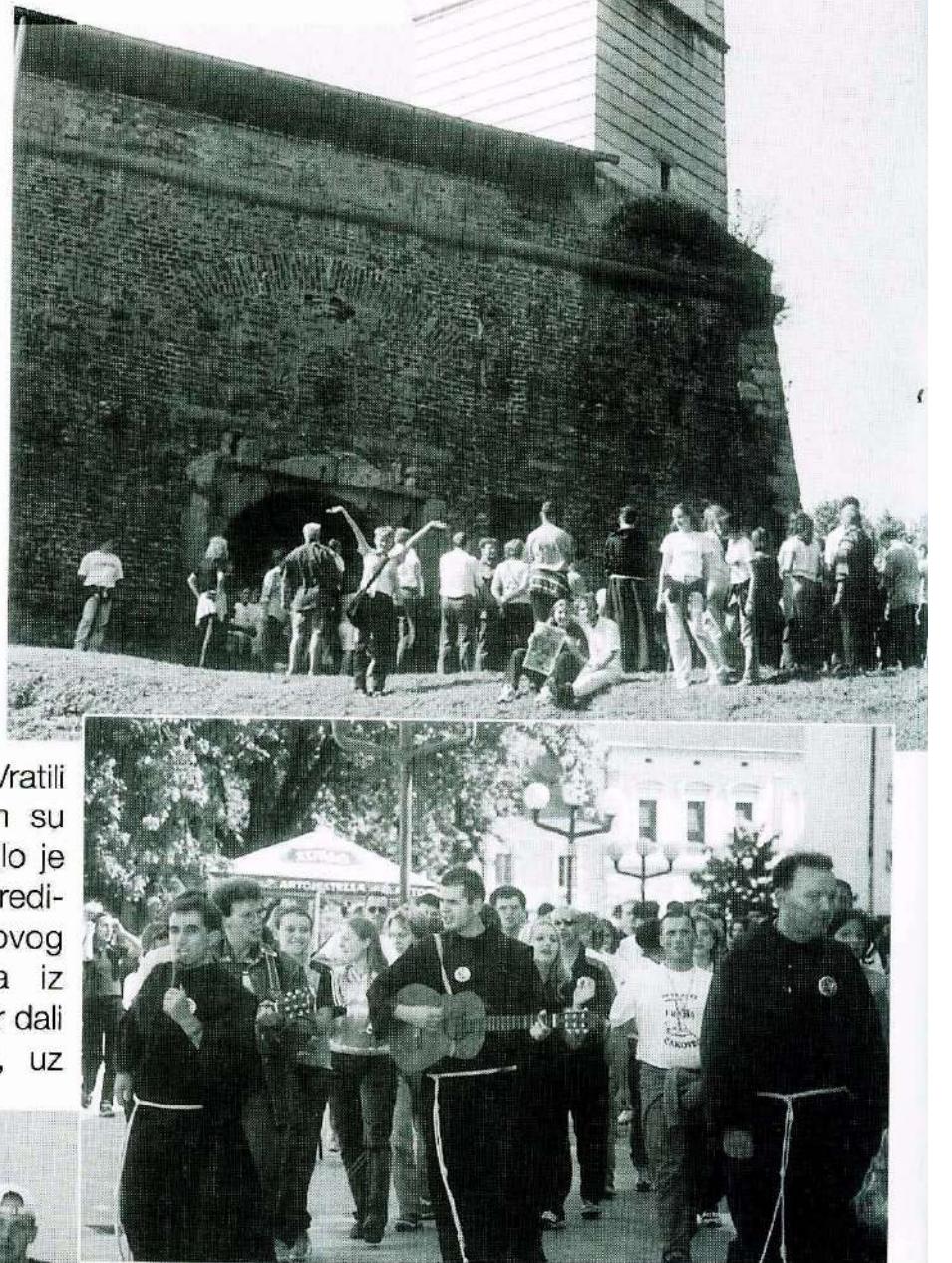
vaša sestra Frama Trsat

Više sreće drugi put

Duhovni kapitul u Čakovcu

Ovogodišnji duhovni kapitul Frame održan je u Čakovcu od 24. do 26. rujna. Okupilo se oko 200 framaša iz cijele Provincije u nadi da će kapitul, inače sedmi po redu, opet ostvariti očekivanja, te svakome pojedinačno približiti Boga kroz duh sv. Franje, koji svi želimo naslijedovati.

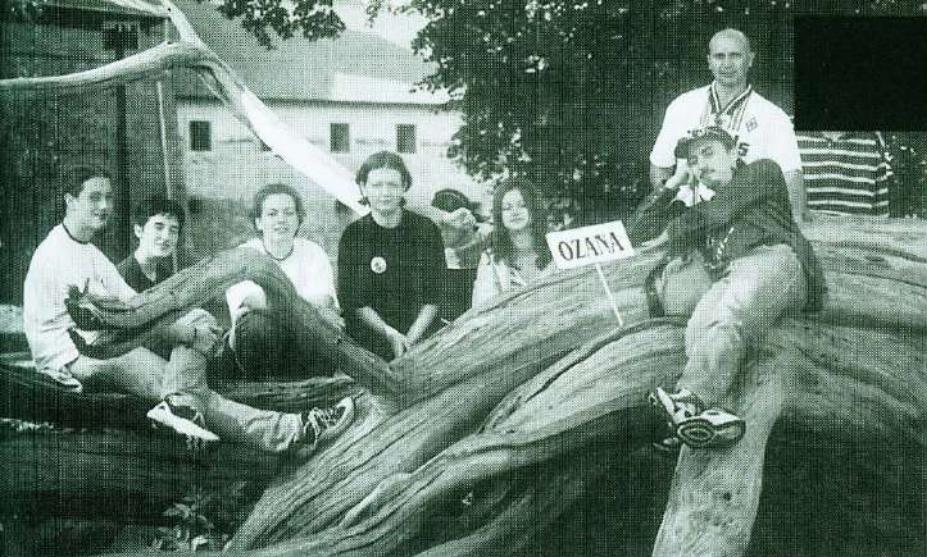
Petak je bio obilježen dolaskom izgužvanih i pomalo umornih framaša. Nakon kraćeg predaha, predvečerje smo dočekali euharistijskim slavljem koje je predvodio fra Dragec. Obogaćeni živim Kristom, pojurili smo na večeru te se smjestili u školu; naravno, "udobni" parketi nikada ne zakažu, zar ne? Vratili smo se u Katolički dom, u kojem su održana predstavljanja bratstava. Bilo je prilično veselo i zanimljivo: od predizborne kampanje Stranke Novog Predstavljanja (SNP) do veslača iz Slavonskoga Broda. Fratri su također dali svoj prilog izvanrednim glasovima, uz

pratnju nenadmašivog gitarista fra Jozeta Grubišića.

Subota je donijela nešto ozbiljniji rad. Radu po grupama prethodilo je predavanje fra Zdravka Lazića, koji je svakome u srcu dao poticaj na razmišljanje i molitvu. Kao i svaki put, rad po grupama bio je vrlo plodonosan;

osim razmjene iskustava pojedinih zajednica, tu su i skupna razmatranja, kojima svatko dobiva predodžbu istinske vjere i ljubavi.

Popodne je iskorišteno za povijesni razgled grada i športsko-rekreacijski program s odličnim voditeljima, Leonom i fra Milanom. Nekoliko igara dale su pobjedničku ekipu, koja je zaradila vreću d o m a c i h krumpira. Vjerljivo zbog nedostatka naj-snažnijeg fratra, fra Roberta, momci u sme-

dem deklasirani su u prvoj igri, tj. potezanju užeta. Više sreće drugi put! Premda malo umorni od prethodno navedenih igara, ipak smo se svi spremno odazvali Kristovu pozivu, te uz pjesmu i svježi franjevački duh na sv. misi zahvalili Gospodinu na svakom dobru koje smo primili na ovom susretu. Vrhunac dana bilo je druženje na trgu ispred crkve. Opet su do izražaja došli zajedništvo i veselje svih prisutnih. Kasni sati došli su vrlo brzo, te smo bili

otjerani na spavanac. Tko je bio n e š t o nemirnijeg duha, brzo je zapao za oko budnom i opreznom fra Slavku.

Nedjelja je osvanula u o z r a č j u oproštaja, ali i zadovoljstva u s p j e š n i m

susretom. Tijekom jutarnjega rada po grupama svaka je grupa pripremila po jedan zaziv za molitvu vjernika. Posljednju euharistiju

predvodio je nezamjenjivi fra Zdravko, koji je zaista svojim riječima obilježio ovaj kapitol. Nakon mise i ručka, polako smo se počeli pakirati i kretati prema kolodvoru. Mi smo otišli s nadom u brzi ponovni susret, a Čakovec i dalje u sebi nosi priču o mladim framašima koji su ga pohodili i dali mu novu dozu duhovnosti sv. Franje.

Domagoj Petrić

POTZIJA

BOŽIĆNE SLOBODE

I.

Na malome boru vise svjećice,
sjaju zvjezdice
za zabavu dječice;
ali ako ruku pružim na nebesa,
šakom
prosut ću po svijetu bisere
dalekih zvijezda,
lakom.

Daleke zvijezde, dobri građani
spavaju bez vas u svom domu;
ali na morima, mornari mlađani
bez vas bi bili (u brodolomu
srca) žalosni,
žalosni.

II.

Rimo, pljusni! Prašti, Duše
Svjetli!
Gromka rimo, šikni kano slap!
Neka suza bude zadnja kap!
Neka mole raspaljena usta
za njih koji čute,
za varoši mrtve i za polja pusta
i za ognje utrnute.

Molitvu za čistoću, za
djekičanstvo;
molitvu za ljepotu što pati;
molitvu za duhovno pijanstvo,
molitvu za Vas, Sveti Čati:
jer odavna idem po svijetu
i nosim srce na dlani,
i vidim blato na cvjetu,
i vidim na grudma ranu.

Vrati nam, sniježe, nevinost
očiju!
Vrati nam, vjetre, uzdah i
čistoću!
I nek nas zore plavetne umiju,
zore neba, razasute noću
slova,
smrću slova,
blage zore blagoslova.

TIŠINO NOĆNA

Tišino noćna, mlijeko utaženja,
na večernjem gluvom
Montparnassu,
srćem Vas kao manu
Pozdravljenja
zdušno u tupom i mističkom
času;

možda će jošte da se čudom
vrati
nada, i ljubav, i umrla vjera;
da bude sjeta što mi bolju zlati
ko suhi miris svela kalopera.

Slatka je mašta kad sam sebe
varam
o budućemu danju i uzdanju;
gdje rosna dužnost neće biti
jaram,
no bijeli kamen u ponosnu
zdanju;

kad neću biti uljem Svetoga
Duga,
ni drug ni dušman bilo kojoj
suši;
i kad će želja naći koru kruha
u novom bogu i u vječnoj duši.

DUHOVNO VEĆE

Kalupi pucaju padom predznaka
u strmoglavu prazninu.

Stabla imaju savršenu dušu
dobrote,
ona dobrostivo sliče svetom
tipu.
Lahori draganja vješaju se na
granje,
ruhu prirode lašti se i teče.

Još nepoznato veče pada na
duboku osamu.
Igre svjetlosti potčinit će se cilju
onih koji traže.
Ima sreće pod kožom stvari, a u
ritmu pobožnosti.
Sunce i mjesec nisu fenjeri bez
slutnje.

Past će na mene neizmjernost
kiše cvijeća
i čežnja zvijezda uponorenih
amo zlatom.
Progovorit će veče rijeći tištine
tiho,
i ja, na dnu uzduha, mišlu
izronit ću iz kupatila
vrlo rijetke figuralne vode.

Ja piljim u treptanje razigranih
stvari
i, bitan kao tačka srca, osjećam
da veče biva sadržina krvi.
Minareti jesu zbirka stilografa
pribodenih k nebu
indiga s predom ljubičaste
magle.
Na dnu večeri postoji ono
stvarno što trepti,
na dnu mene zjapi ono što pita
velike žedi.

Katarakta latica na promenadi
svjetlosti biva glasno zbivanje.

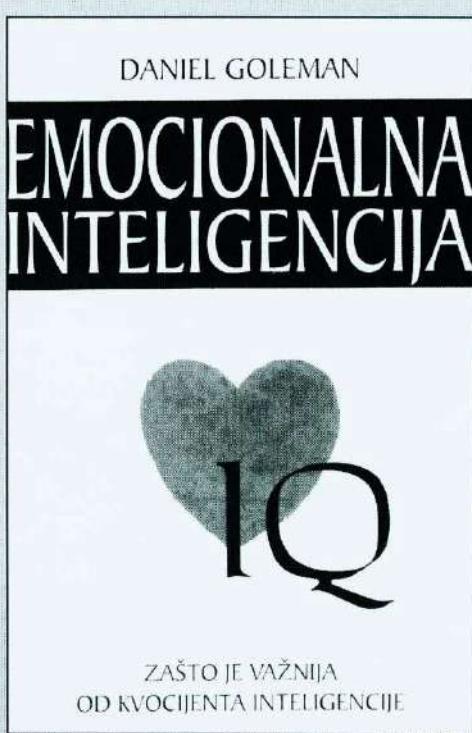
EMOCIONALNA INTELIGENCIJA

Je li inteligencija stvarno presudna u životu? Je li istina da su ljudi koji imaju veći kvocijent inteligencije uspješniji u životu? Iako velika većina misli da to jest tako, zašto onda svi ljudi koji imaju visok IQ nisu na visokim funkcijama, nemaju mnogo novaca i, najvažnije - nisu sretni u svom životu?

Dr. Daniel Goleman u svojoj knjizi govori da postoji još jedan faktor koji može oblikovati naš život i uspjeh. Stvarajući pojam emocionalna inteligencija želio je, kako sam kaže, unijeti malo inteligencije u emocije, tj. objasniti i "unijeti razumijevanje u neke trenutke u našim životima i svijetu oko nas koji nas najviše zbumuju".

Emocije i emocijama nabijene situacije su često ono s čime jako teško možemo izaći na kraj. U svojoj knjizi dr. Goleman opisuje niz radova, eksperimenata i istraživanja i kroz objašnjavanje njihovih rezultata pokušava prikazati neke univerzalne principe funkciranja svakoga od nas u "emocionalnim situacijama".

Oni koji od ove knjige očekuju hrvu dobranjarnjernih, ali ipak relativno besmislenih savjeta (koje, doduše, možete naći u brojnim knjigama sa sličnim naslovom), ostat će razočarani, jer ova knjiga ne nudi ništa takvoga. Ponekad malo preznanstvenim pristupom, ali ipak relativno jednostavno, ona kroz svojih 300-tinjak stranica vodi čitatelja od stvarnih osnova emocija i emocionalnog ponašanja (funkcioniranje mozga i moždanih centara za emocije, lučenje hormona, primarne emocije i

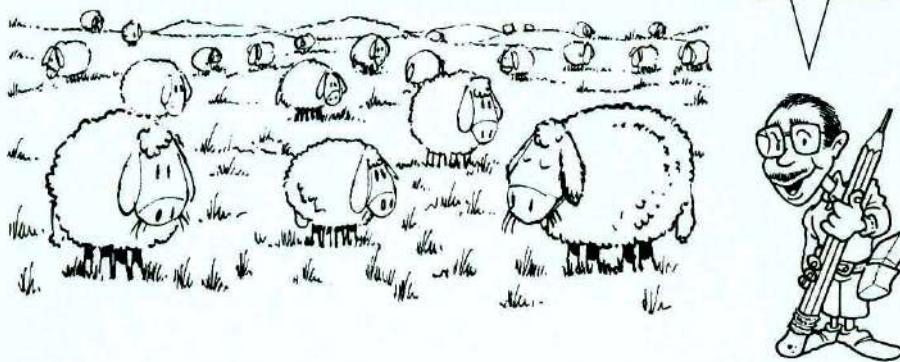
univerzalni načini reagiranja na te pojave), sve do najsloženijih oblika, poput empatije, traumatskih reakcija... Osim što će ova knjiga pružiti dosta informacija o "anatomiji emocija", pružit će vam i uvid u načine kako se nositi s njima, kako ih kontrolirati ili kako najbolje iskoristiti njihov intenzitet za ostvarenje svojih ciljeva. Isto tako, knjiga pruža dosta informacija o poremećajima na emocionalnom planu, od emocionalne hladnoće, pa sve do nedostatka kontrole u izražavanju i doživljavanju osjećaja.

Naše je društvo definitivno u emocionalnoj krizi. O tome svjedoče brojna ubojstva, samoubojstva, zlostavljanja... koja rezultiraju otuđenjem i strahom spram drugih ljudi. To je jedan od razloga zbog kojega su razna psihološka, psihiatrijska i medicinska istraživanja uopće i krenula putem otkrivanja prave biti emocija. Autor sam napominje da je s objavlјivanjem ove knjige čekao tako dugo dok se nije skupio dovoljan broj istraživanja koja bi stvarno mogla razbiti veliki zid nepoznanica koji stoji oko emocija i svega vezanog uz njih.

A budući da je područje emocija tek nedavno postalo predmet zanimanja znanstvenika, tek sada ste mogli ovu knjigu primiti u ruke. No, nikad nije kasno.

Da bi emocionalna kriza u koju je zapalo naše društvo konačno nestala, potrebno je da svatko od nas radi sam na sebi i mijenja sebe (jer, konačno, to je jedina osoba na ovome svijetu koju i možemo mijenjati). Čitanje ove knjige mogao bi biti veliki korak u tom smjeru.

Sandra Matošina

Govnjek je naše najveće blago.

Ljudožder

Ide Mujo ulicom i vuče konopac. Ugleda ga Haso i upita: "De, bolan, Mujo, što vučeš taj konopac?" A Mujo odgovori: "'Ajd' je ti guraj kad si tako pametan!"

Prijavio se Mujo u brodogradilištu na natječaj za bojanje broda i ponudio najbolju cijenu od svih. Direktor nikako da se načudi odakle Muji tako povoljna ponuda, pa naredi maksimalnu kontrolu kvalitete bojanja. Krene Mujo bojati, a kontrola na provjeri zaključi da je boja vrhunske kakvoće. Kad je završio, javi se direktoru da je gotov. Dode direktor i sav u čudu ustanovi da je Mujo obojio samo jednu stranu broda, pa ga upita: "Dobro, Mujo, zašto si obojio samo jednu stranu broda?" Mujo će: "Pa lijepo, ja sam učinio kako piše u ugovoru." Direktor upita: "Ma gdje to piše?" A Mujo: "Evo, na početku; citaj: 'Mujo s jedne strane i brodogradilište s druge strane...'"

Bili Mujo i Haso u nekom hotelu i preko noći ih izboli komarci. Požalili se oni na recepciji, a oni ih upitaju jesu li ostavili upaljeno svjetlo preko noći. "Jesmo, bolan." "Ma, morate ugasiti, svjetlo ih privlači!" I tako druge noći oni ugase svjetlo, kad ulete kriješnice. Nato poviće Mujo: "Bjež'mo, Haso, evo ih s baterijama."

Došla Muji punica u goste.
Pita je Mujo: "Dokle ćeš ostati?"
Punica odgovori: "Dok vam ne dosadim!"
Mujo će opet: "A što 'ba tako kratko?!"

MALI KINEZ: "Tata, tata, ja obožavam ping-pong!"
TATA: "Pa oženi je, sine!"

Budite velika u ljubavi

Kćeri milosrđa

Naš put je put traženja. Na tom putu Gospodin je s nama. Ma koliko se opirali, On će pobijediti. Upravo to se dogodilo u životu **Marije Propetog Petković**. Tražila je, pronašla i drugima darivala ljubav. Željela je svjedočiti cijelome svijetu o ljubavi nebeskog Oca. Stoga u svojoj duhovnoj oporuci **Kćerima milosrđa T. S. R. sv. Franje** poručuje: "Idite po svem svijetu... budite velike u ljubavi. Sve prije neka propadne - samo sveta ljubav neka ostane!"

Tko su kćeri milosrđa?

Na južnom dijelu Jadrana, uzduž dalmatinske obale, svidjelo se Gospodinu darovati svojoj Crkvi novu redovničku obitelj. Sam Gospodin potakao je ovo djelo, pozvavši u redovnički život mladu Hrvaticu Mariju Petković Kovač, kći bogate i ugledne obitelji iz Blata na Korčuli. Družba je odgovor na teške društvene i gospodarske prilike neposredno nakon I. svjetskoga rata. Osnovana je 1920. godine. Ime nove kongregacije odražava podložnost volji Božjoj, odnosno specifičnu svrhu utemeljenja nove, franjevačke obitelji: evandeosko služenje "posljednjima", naročito napuštenoj, siromašnoj djeci i siročadi, potom starijima i bolesnima. Godine 1928. Družba je priključena Trećem franjevačkom redu (danas Franjevački svjetovni red).

Djelovanje sestara

Naša Družba je višenacionalna. Ima nas oko 460 zavjetovanih sestara u sedamdesetak kuća. Polovica su Hrvatice, tri su Talijanke, a ostalo sestre iz Latinske Amerike. Djelujemo u **Hrvatskoj, BiH, Vojvodini, Sloveniji, Italiji, Njemačkoj, SAD, Kanadi, Argentini, Paragvaju, Čileu i Peruu**.

Na što je pozvana jedna kći milosrđa?

Tijekom 79 godina sestre služe krajevnoj i općoj Crkvi. Djelima milosrđa ostvarujemo karizmu Družbe - svjedočanstvo Božje milosrdne ljubavi,

naslijedujući raspetoga i milosrdnoga Gospodina po uzoru Franje Asiškoga prema svima, navlastito prema djeci, mladima i potrebnima u nastojanju da se u zajedničkom životu i služenju postigne ljubav, poniznost, žrtvenost, jednostavnost i životna radost.

Svaka kći milosrđa pozvana je u slobodi duha otvarati prostore ljubavi i evandeoskog milosrđa prema potrebnima, da bismo zajedno ljubili Boga kao milosrdnog Oca.

Što obuhvaća rad sestara?

U skladu s potrebama Crkve i posebnom svrhom našega poziva, angažiramo se u odgoju siročadi, siromašnih, prvenstveno djece i mlađih, u katehizaciji i školskoj pouci, u odgoju starijih, pomažemo u župskom apostolatu i u misijama. Sve ovo, dakako, ovisi o mogućnostima koje pruža aktualno društveno-političko ustrojstvo zemlje u kojoj djelujemo. U domovini odgajamo predškolsku djecu u našim vrtićima, radimo kao vjeroučiteljice u školama i katehistice u župama, radimo u bolnicama i staračkim domovima.

Kamo idemo?

U društvenim promjenama koje su se zbile u Hrvatskoj želimo produbiti i ojačati temeljnju djelatnost Družbe - **ljudska i kršćanska formacija mlađih**, i bolje odgovoriti zahtjevima suvremenog služenja Crkvi i ljudima.

U neprekidnom predanju Ocu Milosrđa, pouzdavajući se u milost i darove Duha Svetoga, želimo svjedočiti u Crkvi i u svijetu geslo naše Družbe: "Budi volja tvoja, kako na nebu tako i na zemlji!"

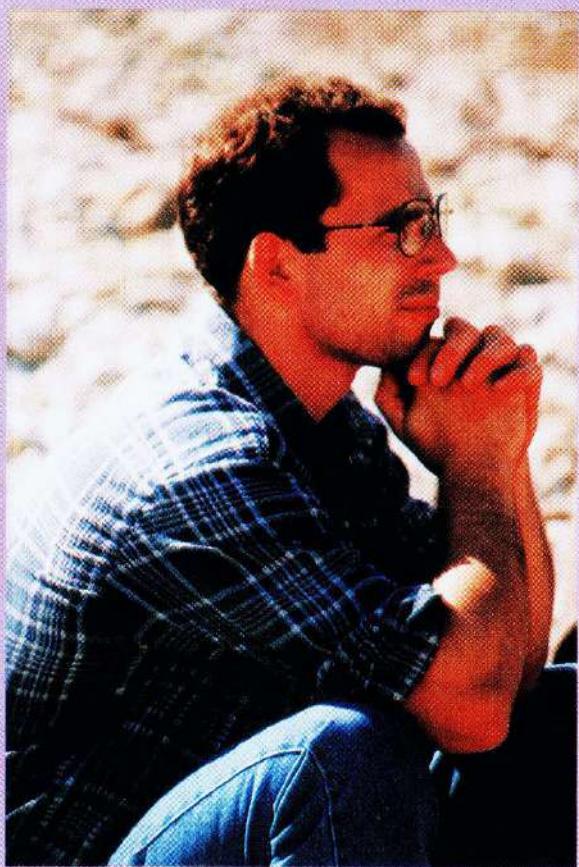

Inteligencija

Jako se puno priča i često čujemo komentare vezane uz inteligenciju. O čemu uopće govorimo kad spominjemo tu riječ? Vjerujem da jako malo nas može definirati inteligenciju iz jednostavnog razloga što u tome psiholozi ni nakon stotinjak godina istraživanja nisu uspjeli. O pravoj prirodi inteligencije psiholozi ne mogu reći gotovo ništa. O inteligenciji se zaključuje samo posredno, preko efekata koje intelligentno ponašanje proizvede.

Teorije inteligencije

Postoji dosta teorija inteligencije, koje se po svojim sličnostima mogu svrstati u nekoliko skupina. Jednu skupinu teorija (i po jednostavnosti, ali i po vremenu nastanka) predvodi **Spearman**. On govori da je inteligencija jedna jedina sposobnost, predstavljena tzv. g-faktorom. To je opća mentalna sposobnost koja u pojedinca može biti više ili manje razvijena. Druga skupina govori da je na vrhu hijerarhije intelektualnih sposobnosti neki opći faktor (g-faktor), koji se dijeli na određeni broj podfaktora, koji su više ili manje (zavisno od autora do autora) povezani. Treća skupina predstavlja inteligenciju kao niz potpuno nepovezanih faktora. U to skupinu spada npr. **Thurstoneova** teorija sedam primarnih faktora inteligencije (verbalni,

numerički, spajjalni, perceptivni, memorija, rezoniranje i faktor verbalne fluentnosti, tj. lakoće pronalaženja riječi). Ekstrem ove skupine predstavlja **Guilfordova** teorija inteligencije, koja govori o čak 120 različitim, nepovezanim faktora. Dakle, po njemu čovjek može biti glup ili pametan na 120 različitih načina.

Koja je od gore navedenih (ili nenavedenih) teorija točna, ne zna se. Zna se da inteligencija nije jedinstvena sposobnost jer se manifestira na nekoliko načina, a je li tih načina sedam ili 120, nitko sa sigurnošću ne može reći.

Prvi test inteligencije

Inteligenciju je prvi sustavno počeo mjeriti **Binet** početkom ovoga stoljeća, i to na nalogovor školskih vlasti Pariza. Naime, tražio se način da se unaprijed otkriju djeca koja neće moći uspješno pratiti nastavu. Tako je Binet 1905. godine razvio prvi test inteligencije. Kasnije je taj test mnogo puta bio promijenjen (revidiran), ali prvi rezultati poslužili su da se otkriju neke zakonitosti o prirodi i razvoju inteligencije. Saznalo se, tako, da se inteligencija (kao i sve druge sposobnosti, uostalom) raspodjeljuje među ljudima po nekoj normalnoj ljestvici, tako da najviše ljudi ima prosječan kvocijent inteligencije, a najmanje izrazito natprosječan ili ispodprosječan.

A kako se uopće računa kvocijent inteligencije ili IQ? Tu se opet vraćamo Binetu i prviom testu inteligencije. Rezultat u njemu izražavao se pojmom mentalne dobi - to je bio prosječan broj rješenih zadataka (od 30 ukupno) u testu za ispitanike iste kronološke dobi. **Stern** je na osnovu toga mentalnu dob stavio u odnos s kronološkom dobi, pomnožio sa 100 (da se riješi decimala) i dobio prvi kvocijent inteligencije.

Zanimljivo je da takav kvocijent inteligencije ne pokazuje stupanj mentalne razvijenosti, nego brzinu mentalnog razvoja. No, taj se IQ mogao izračunati samo pomoću Binetovog testa, a kako se kasnije razvilo bezbroj različitih testova inteligencije, nađen je univerzalan kvocijent (koji se računa malo komplikiranim statističkim postupkom), nazvan devijacioni kvocijent inteligencije.

Inteligencija se mijenja tijekom života. Ona raste do doba adolescencije (do otprilike 16 godina), zatim se zadržava na istoj razini do 40-ih godina i od tada lagano pada. No to nipošto ne znači da su stariji ljudi manje intelligentni. Naime, osim fluidne inteligencije (čiji je razvoj opisan nekoliko redaka prije), postoji i tzv. kristalizirana inteligencija, u koju spada životno iskustvo te akumulirana znanja i vještine, a ona raste tijekom cijelog života.

Razlike između muškaraca i žena

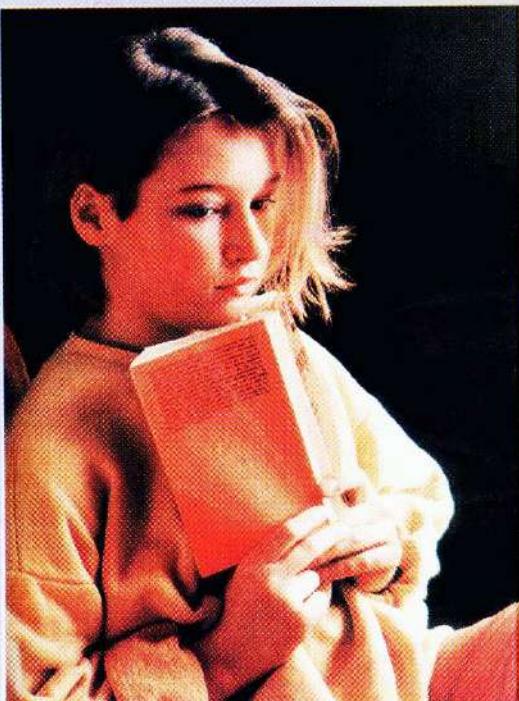
Što se tiče razlika u inteligenciji između muškaraca i žena (teme o kojoj se često raspravlja), zna se da između njih nema apsolutno nikakve razlike. Jedino što se može sa sigurnošću tvrditi je da žene imaju bolje razvijen verbalni faktor, a muškarci bolje uspijevaju u prostornom snalaženju (za što je zaslužan spacialni faktor). No, u općem kvocijentu inteligencije nema nikakve razlike.

Jesu li bijelci intelligentniji od crnaca?

Zanimljiva je razlika nađena u kvocijentu inteligencije crnaca i bijelaca. U prosjeku, kvocijent inteligencije crnaca je niži za 10 do 15 bodova. Predugo se taj podatak koristio kao dokaz da su crnci inferiorija rasa, no danas se zna da to nije tako. Naime, svaki test inteligencije mjeri i određeni dio ispitanika znanja i vještina. Pošto su veliku većinu testova inteligencije načinili bijelci u zapadnom svijetu, logično je da su zadatke podredili svojoj kulturi i načinu obrazovanja. Do razlike u kvocijentu inteligencije između crnaca i bijelaca vjerojatno dolazi zbog razlika u kulturi te dvije rase, ali i u obrazovanju koje su stekli (sjetimo se da dugo vremena crnci nisu smjeli biti obrazovani jednako kao bijelci). Osim toga, kako se razlika u obrazovanju, ali i općenitom odnosu crnaca i bijelaca sve više smanjuje, smanjuje se i razlika u kvocijentu inteligencije.

Zbog istih razloga ne možemo smatrati točnima ni kvocijente inteligencije koje smo dobili ispitujući priпадnike afričkih plemena ili eskime jer su njima, zbog različitog načina odgoja i života, naši zadaci u testu inteligencije vjerojatno - glupi.

Definirati ljude preko kvocijenta inteligencije je glupo i besmisleno. Nekako je općenito prihvaćeno da je prosječan kvocijent inteligencije onaj koji se

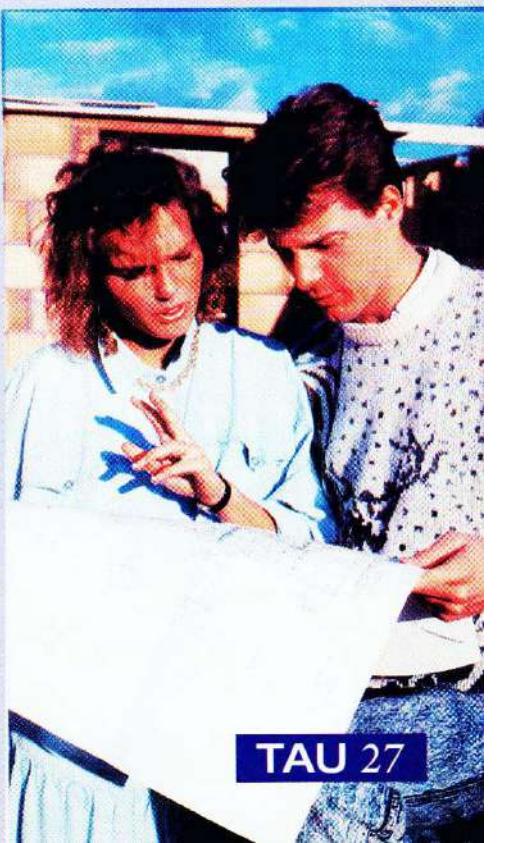
kreće između 90 i 110. Sve iznad je natprosječno, a sve ispod je ispodprosječno (u većoj ili manjoj mjeri). No, napraviti veliku razliku između čovjeka kojem je IQ 90 i onoga kojem je IQ 89 je, kao što rekoh, besmisleno. Ima još mnogo drugih osobina koje osim inteligencije utječu na čovjeka i njegovo ponašanje, a u mnogim su slučajevima važnije ili barem jednakо važne kao i inteligencija.

Je li inteligencija nasljedna?

Veliko se pitanje postavlja i oko nasljednosti inteligencije. Činjenica je da se veliki dio inteligencije nasljeđuje od roditelja (osim ako se ne umiješa neki jako nepovoljan faktor, poput bolesti, zapuštenosti ili genetskih mutacija). No, isto tako povoljna okolina može u određenoj mjeri (doduze, ne velikoj) poboljšati inteligenciju. Vrlo je važno ne staviti znak jednakosti između povoljne okoline i materijalnih uvjeta, jer se pod povoljnom okolinom smatra čovjekova želja za učenjem i otkrivanjem te okolina koja tu želju potiče ili makar ne sputava.

Inteligenciju teško možemo poistovjetiti s velikom količinom znanja, pameću, obrazovanosti, načitanošću... U stvari, jedini pojам kojega možemo smatrati kakvim takvim sinonimom inteligencije je - bistrina. Ponuđeno je bezbroj definicija inteligencije i, iako se ne može reći da je ijedna netočna, isto tako se ne može reći ni da je bilo koja od njih savršeno ispravna. No jedno je sigurno - inteligencija je sposobnost koja je najbolje raspoređena među ljudima. Jer nitko se ne žali da je ima premalo.

Sandra Matošina

POLARNI MEDVJED

Polarni medvjed tek je jedna od osam vrsti medvjeda koje danas postoje. Za početak nekoliko osnovnih podataka o tim zanimljivim životinjama. Mužjaci mogu dostići težinu do 725 kg, a ženke do 250 kg. Njihova prosječna dužina je oko 2.5 do 3 metra. Životna dob im je do 30 godina, a najčešće između 15 i 18 godina. Žive na sjevernoj obali Sjeverne Amerike, u istočnom području Rusije, po cijelom Grenlandu i na otocima Arktičkog oceana do granica vječnoga leda.

Polarni medvjed veliki je skitnica ledenog Sjevera. Živi na plovećim ledenim pločama i luta ledenim prostranstvima arktičke zemlje. Može prijeći bez odmaranja i stotinjak kilometara ledene površine u potrazi za plijenom.

Osnovni plijen su im tuljani, bogati mašcu, koje ubijaju jednim udarcem u glavu. Tuljani su životinje koje se kreću s jedne ledene ploče na drugu ovisno o godišnjem dobu, budući da se led stvara ili topi. Za vrijeme ljetnog kopnjenja polarni medvjed gubi tuljanov trag prema sjeveru, pa u toj potrazi može ostati zapriječen. No, on može prkositi i tako teškim uvjetima.

Polarni medvjed je manje okretan u vodi nego njegov omiljeni plijen - tuljan. Zato ih više voli loviti čekajući na led. Najbolja metoda je čekanje da tuljan izide udahnuti zrak. Medvjed ostaje u tišini i nepokretan (katkad i satima), dok nos tuljana ne proviri na površinu. Ljeti se polarni medvjed približava tuljanima koji se odmaraju na lednu, a kad im je dovoljno blizu, lovi ih na zadnjim metrima leda. U doba razmnožavanja tuljana, medvjed ima priliku za godišnji banket od malih tuljana koje pronalazi u njihovim jazbinama pod ledom.

Polarni medvjed ima potrebu svakih 6 dana jesti jednog tuljana da bi održao potrebnu težinu. Jedan polarni medvjed u roku od pola sata može pojesti količinu hrane koja odgovara desetini njegove vlastite težine (dakle 25 - 72.5 kg). Želudac odraslog mužjaka može primiti do 70 kg hrane.

Polarni medvjed se razmnožava u proljeće: u travnju i u svibnju. Period trudnoće u ženke traje od 195 do 265 dana, a nakon toga razdoblja ženka rađa jedno do četiri mlađunca (najčešće dva). Intervali između okota traju tri do četiri godine. Od trenutka kad ženke imaju mlade one se ne pare sve dok mladi ne postanu neovisni, otprikljike nakon 3. godine života, a samo neke ženke su spremne na parenje. Mužjaci polarnog medvjeda se ne pare između 8. i 10. godine života. Oni dugo moraju tražiti slobodne ženke i medusobno se dugotrajno i krvavo za njih boriti. Nakon parenja ženka se mora obilno hraniti da bi skupila rezervu masnoće i tako udvostručila svoju težinu. Mališani se radaju u jazbini od snijega između studenoga i početka siječnja. Obično se rode dva mlađunčeta koja teže oko pola kilograma, ali strašno brzo napreduju te

hranjeni majčinim mlijekom mogu doseći 13 kg kad u proljeće izlaze iz skloništa.

Za vrijeme odrastanja mališana polarni medvјedi ne žive u paru. Mužjaci su vrlo agresivni i često ubijaju mlađunčad kao potencijalne rivale u parenju.

Nakon što se led počne kontinuirano micati, medvjed ne ostaje na svom teritoriju, pa je prisiljen seliti se. Odličan je plivač i može plivati do 100 km bez zaustavljanja. Izvanredno je osiguran protiv hladnoće, nema potrebu za stalnim skrovištem. Često se ograničava na izležavanje na tlu dok traje nevrijeme kako bi to uspješno preživio ili se iza hrpe snijega sakriva od udara vjetra. Pokriven masnoćom i krznom polarni medvjed je u stanju spavati za vrijeme najvećih nepogoda ili biti uvaljan u ledenu vodu Arktika.

Tijelo medvjeda, tj. njegov volumen i zaokružena forma održavaju minimalnu disperziju topline (drugim riječima, zadržavaju toplinu). Ima sloj masnoće debeo 10 cm pod crnom kožom, koja zbog svjetle boje apsorbira toplinu (krzno je bijelo). Krzno je najbitnije za preživljavanje medvjeda. Duge vanjske dlake prekrivaju guste i kratke unutrašnje. On ih rastresa kad su mokre kako bi koža ostala suha. Krzno koje medvjed ima zimi i masnoća koja ga tako učinkovito štiti ljeti se vrlo brzo topi. Za hlađenje se baca u more ili se valja po preostalom snijegu. Njuška mu je duga i zašiljena, uši male, a čeljusti snažne. Njuh mu je jako razvijen, ali vid baš i nije. Ima 42 zuba, koji uključuju i očnjake za trganje mesa. U vodi mu velike prednje, zaobljene šape pomažu da snažno pliva, a na kopnu nose težinu medvjeda upravo kao da su smisljene za led.

1960. godine procijenjeno je da je preostalo oko 10.000 živih primjeraka. 1981. godine proširilo se nezadovoljstvo, te su se SAD, Kanada, Norveška, Danska i Rusija dogovorile o ograničavanju lova na polarne medvjede i zaštiti cijelog arktičkog ekosistema. Populacija sjevernih (polarnih) medvjeda danas broji oko 40.000 primjeraka.

Ana Fruk

Brijuni - odraz ljubavi Božje

Očaravajuća ljepota Brijunskog otočja privukla je već i Rimljane da na njemu grade svoje ljetnikovce i vile.

O tome svjedoče brojni arheološki nalazi u današnjem Nacionalnom parku. Tu su ostaci ljetnikovaca, jednog hrama, a pronađeni su i ostaci ilirske i bizantske civilizacije. Ljepota arhipelaga pohranjena je upravo u bajkovitim otocima i otočićima. Nad 12 manjih otoka veličinom dominiraju Veli

28 TAU

i Mali Brijun. Izrazito povoljna klima omogućila je razvoj raznolikih biljnih vrsta. Tako su zastupljene sredozemne biljne vrste (crnica, lovor, ružmarin...), kao i suptropske (palma, agava...). Za bogatstvom flore ne zaostaje ni fauna. Danas na Brijunima možemo vidjeti i životinjske vrste čije prirodno stanište nisu Brijuni. Tako u safari-parku slobodno šeću razne vrste četveronožaca: zebre, deve, pa čak i daleki gost - slon. Tu su i razne ptice vrste, s neizostavnim paunovima i fazanima. "Domačin", istarsko govedo, također je atrakcija zbog svoje pozamašne veličine. Raznolikost životinjskog svijeta može se vidjeti i u zoološkom vrtu na Velom Brijunu, u kojem se posebno ističe žutočubasti kakadu po imenu Koki, koji je razvio sposobnost komuniciranja s ljudima rečenicama: "Koki!" (odgovor na pitanje kako se zove), "Kako si?" (čista prisutnost). Ovdje je, čini se, čovjek bio u suradnji s prirodom, a rezultat svakako pogledajte sami: toliko različitih Božjih stvorenja, i biljnih i životinjskih vrsta, na istom mjestu. Tam se dobro vidi raznolikost Stvoriteljeva djela i slobodan život njegovih stvorenja. U toj oazi mira Stvoritelj nam šalje osobnu poruku. Savršenstvo njegova djela tu se očituje i s pravom se može reći da su Brijuni odraz ljubavi i savršene Božje kreativnosti.

Dubravko Škorput

PUSTINJE I NJIHOVA VEGETACIJA

Dragi prijatelju, želim te u ovo hladno vrijeme malko ugrijati pričajući ti o pustinjama. Ne želim od tvoga života napraviti pustinju (naprotiv!), ali mislim da nikome ne bi škodila mrva njezina vrelog sunca kao kratkotrajni izvor topline našim tijelima u ovoj hladnoj zimi, koja nas je i opet neizostavno posjetila.

Po definiciji, pustinje su suha područja s manje od 2.500 mm padalina godišnje, i gdje god ekvator prolazi kopnom, sjeverno i južno od njega postoji po nekoliko pustinja. Sahari su par pustinje Kalahari i Namib, južno od kišom natapanih šuma središnje Afrike. Pustinje Mojave i Sonora na jugozapadu SAD-a imaju svoj par u Atacami u Južnoj Americi.

Za sve one koji pustinjom smatraju milijarde zrnaca pjeska poredanih jedno do drugoga u nepregledne daljine moram odmah na početku istaknuti zanimljiv podatak: pjesak, ustvari, prekriva tek 15% pustinjskih površina. Pustinjama je zahvaćeno 35% svjetskoga kopna, a 120.000 km² novih stvara se svake godine zbog pretjerane ispaše stoke i sječe biljaka, što rezultira erozijom tla i stalnim gubitkom rijetke vegetacije (usporedbe radi, površina Hrvatske je 56.538 km²).

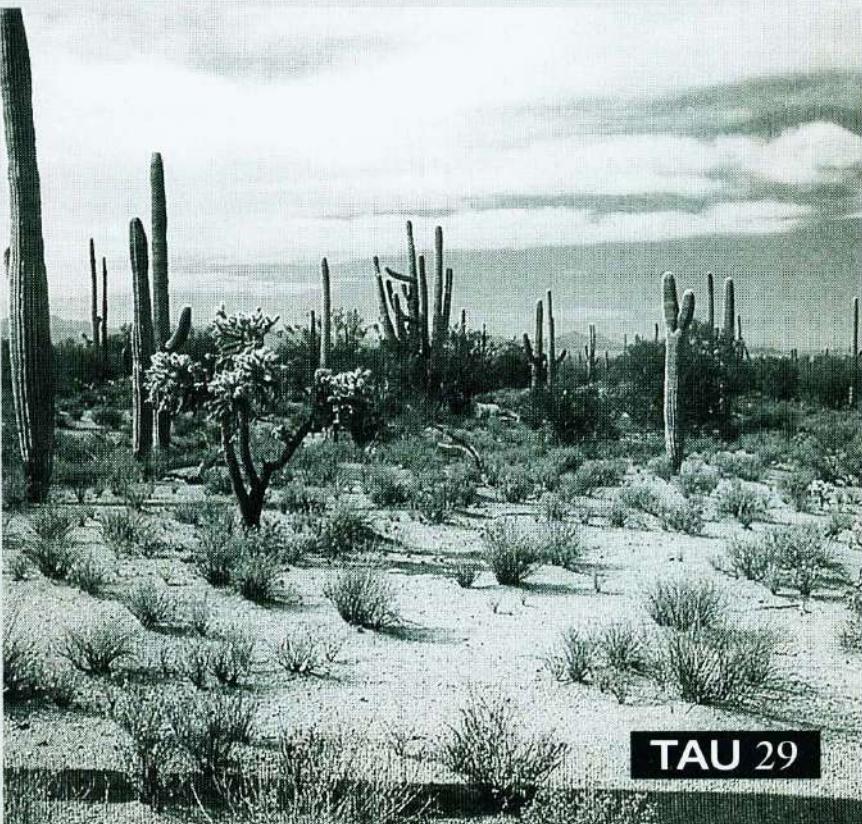
To što iznad pustinja nema naoblake ima dvojake posljedice: ne samo da nema kiša, nego to uskraćuje tlu bilo kakvu sjenu danju, a noću pokrivač koji bi joj pomogao da zadrži toplinu. Dok je pustinja danju užarena kao nijedan drugi predio svijeta, noću temperatura može pasti ispod ledišta. Takve velike temperaturne razlike svaka 24 sata nameću velike probleme organizmima koji nastavaju pustinje. Zato se sav život u pustinjama odvija u vrijeme izlaska i zalaska sunca, kada prevladavaju, nazovimo to tako, umjerene temperature. Da bi podnijele ovako nagle promjene, pustinjske biljke moraju

biti vrlo otporne, a životinje prilagodljive suvom životnim uvjetima (mnoge iskazuju noćnu aktivnost). Glavnina prilagodbi odnosi se na podnošenje temperature, nedostatak vode, hrane i skloništa. Evo najzanimljivijih. Pustinjska božikovina raste u američkim pustinjama na mjestima na kojima uopće nema sjene. Ona smanjuje količinu sunčanih zraka koje padaju na nju tako da tjera svoje listove pod kutem od 70° te sunce veći dio dana obasjava samo rubove lišća. No, kako se opskrbiti vodom u tom gotovo bezvodnom okolišu glavni je problem koji moraju riješiti pustinjske biljke. Jedan od najuspješnijih u tome je grm kreozota, što raste u pustinjama američkog jugozapada. On se ne oslanja na dubinsku vodu, koja je u mnogim pustinjama izvan njegova domašaja, već na tanki sloj vlage od rose ili, iznimno, na vlagu koja je zaostala poslije kiše, i oblaže djeliće kamenja desetak centimetara ispod površine zemlje.

Neke su pustinjske biljke usvojile drukčiju strategiju za prikupljanje vode. One se oslanjaju na olujne pljuskove, koji stižu otprilike jedanput godišnje, i tada brzo upiju koliko god vode mogu i uskladište je. Kaktusi su specijalisti u toj tehnici. Ima ih oko 2.000 vrsta i sve one što žive na tlu, u prirodi se nalaze samo u obje Amerike. Jedna od najvećih je saguaro-kaktus, koji može narasti i do petnaestak metara u visinu. Njegovom cijelom dužinom teku žlijebovi poput nabora. Kad dođe oluja, saguaro usiše kišnicu iz natopljenog tla, proširujući svoje nabore i znatno povećavajući svoj obujam. U jednom danu veliki saguaro može usisati tonu vode. Zatim je mora sačuvati upijanjem u svoje "deblo".

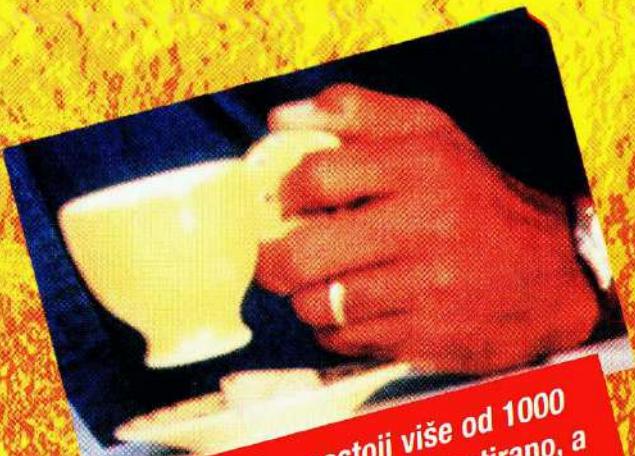
No, ako biste kojim slučajem zalutali negdje u pustinji i mučeni žeđu naišli na saguaro kaktus, nemojte doći u napast da opljačkate ta velika skladišta vode jer sok saguara sadrži jaki otrov od kojega biste mogli umrijeti.

Goran Benković

by Zorana Perinčić

Jeste li

...da u šalici kave postoji više od 1000 spojeva. Od toga je samo 26 testirano, a polovica uzrokuje rak kod laboratorijskih miševa.

...da se na svijetu govori oko 5.000 (pet tisuća) jezika.

...da 97% papirnatog novca u SAD-u sadrži tragove kokaina.

...da je Pitagora, genijalac koji je otkrio poučak o pravokutnim trokutima, također otkrio da se može, ako se jako pritisnu određene žice, promijeniti nota, pa čak i oktava.

...da je jednom običi Mjesec ekvivalentno kružnom putovanju New York - London (Zemlja je oko četiri puta veća od Mjeseca).

...da su grčke žene prve nosile cipele s visokim petama kako bi izgledale više, ali su najčešće ipak hodale bose ili u sandalama.

...da je najduža izmjerena zmija mrežasti piton. Njegova je dužina bila točno 10 metara.

zabavki

...da je jedan od najnebuloznijih lijekova protiv kuge u XIV. st. bio da se kraj umiruće osobe stavi svinja.

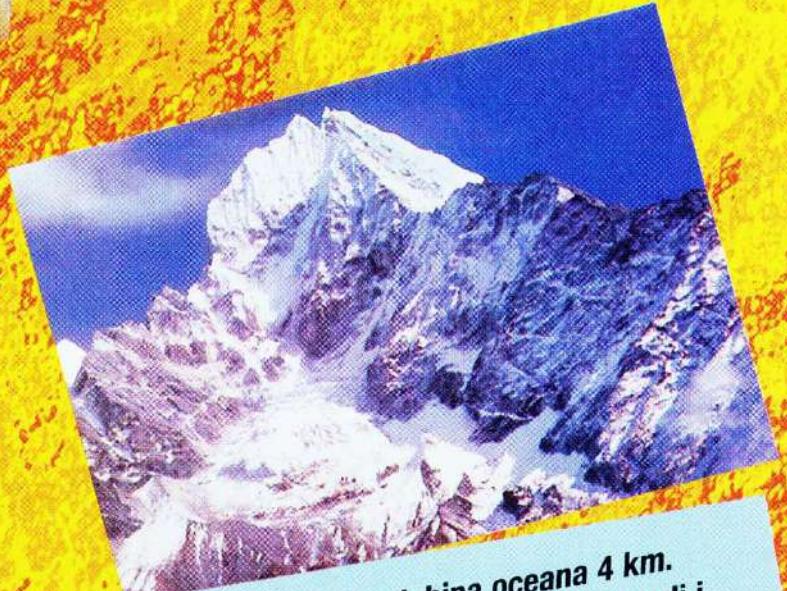

...da mravi ne spavaju.

...da dupin u bazenu može čuti i točno locirati mjesto u bazenu na kojemu se ulijeva žličica vode.

...da je najteži praščić koji se ikada rodio imao 3.5 kg, a prosječna im je težina nakon kočenja 1.35 kg.

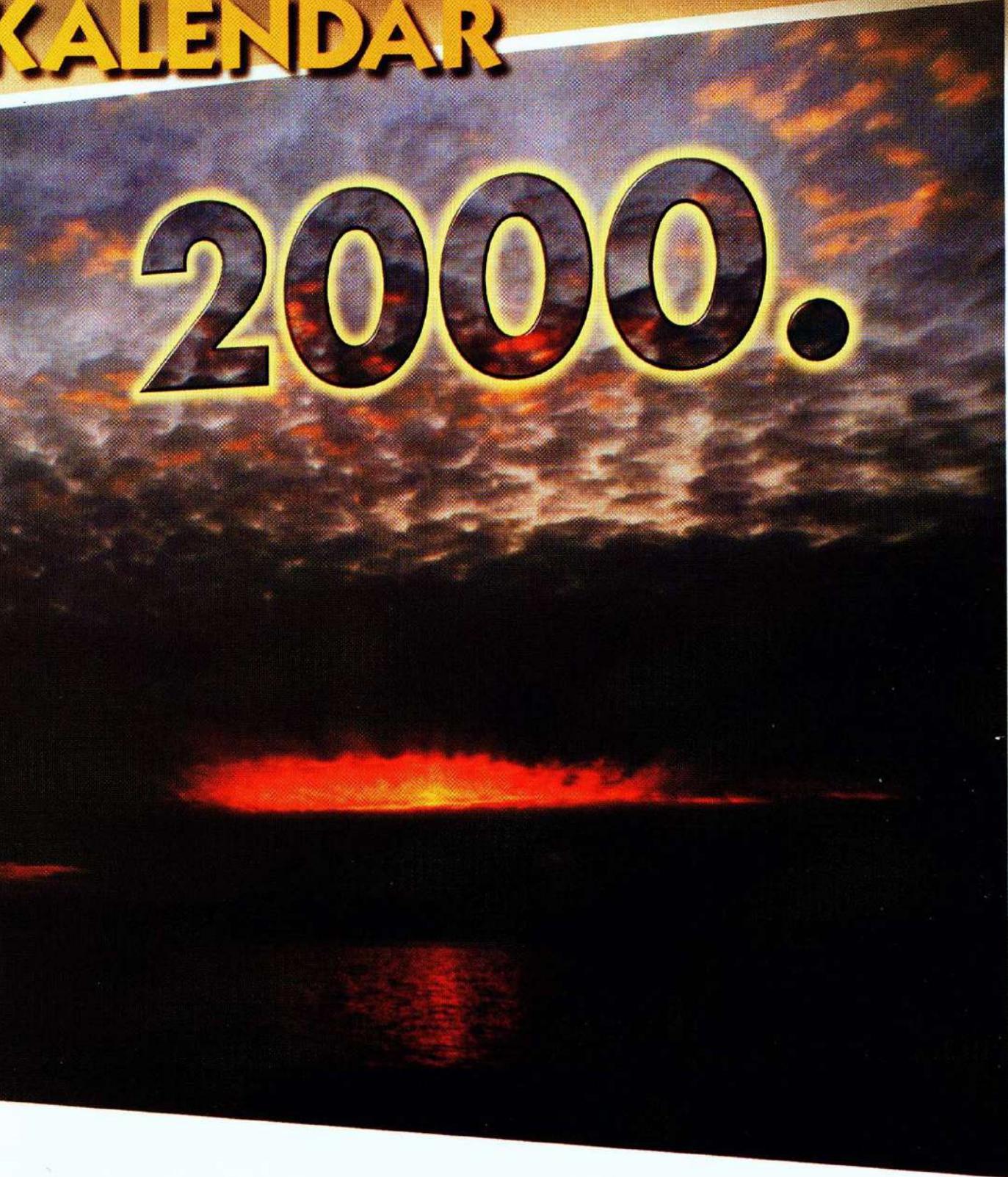
...da nijedan drugi papa nije proputovao toliko zemalja kao Ivan Pavao II. Njegova su ga putovanja odvela u čak 177 zemalja svijeta i na sve kontinente osim Antarktike.

...da je prosječna dubina oceana 4 km. Najdublja točka leži u Marijanskoj brazdi i nalazi se na 10.9 km dubine. Samo za usporedbu - Mount Everest je visok 8.848 m.

KALENDAR

2000.

Nudimo Vam dvanaestlanski kalendar za 2000. godinu s fotografijama Mate Alvira.

Za sve informacije i eventualne narudžbe možete se obratiti na adresu:

Nacionalna središnjica FRAME

Kapitol 9, 10000 ZAGREB

tel./faks: 01/481 4824